

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Cisterciácký řád ve Vyšším Brodě v boji proti nacistické diktatuře

Vypracovala: Karolína Trojáková

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů a práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem pro odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 24. června 2016

.....

Trojáková Karolína

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D. za metodické vedení práce, cenné rady, připomínky a velkou trpělivost. Zvláštní poděkování patří panu PhDr. Milanovi Hlinomazovi, Ph.D. a Mgr. Jánovi Trnkovi za pomoc a vstřícný přístup. Zároveň děkuji své rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Anotace

Bakalářská práce se bude zabývat proměnami cisterciáckého řádu v období let 1939-1945 na pozadí dramatických událostí období protektorátu Čechy a Morava. Bude proto analyzovat jak vztah nacizmu k církevním institucím a řádům v širším kontextu, tak cisterciácký řád v tomto dynamickém období, kdy byl vystaven četným represím a silicím pronásledování. Práce bude zajímavým příspěvkem o proměnách církevních struktur a občanské společnosti v první polovině 20. století.

Klíčová slova: Cisterciácké opatství Vyšší Brod, cisterciácký řád, německý nacismus, 1939-1945, Tecelín Jaksch

Annotation

This bachelor thesis is about changes of the Cistercian Order in the year 1939-1945 on the background of the dramatic events of the Protectorate of Bohemia and Moravia. It will analyze relationship between Nazism and Cistercian institution and other orders in broader context, thesis will also mention Cistercian Order as being exposed to numerous growing repression and persecution. Thesis will be interesting contribution about the changing ecclesial structures and civil society in the first half of the 20 th century.

Keywords: Cistercian Abbey Vyšší Brod, Cistercian order, german nacism, 1939-1945, Tecelin Jaksch

Obsah

Úvod.....	7
1. Cisterciácký řád	9
1.1. Založení Cisterciáckého řádu.....	9
1.2. Stručné dějiny řádu po jeho založení	10
1.3. Zaměření a spiritualita cisterciáckého řádu.....	12
1.4. Život cisterciáckých mnichů v klášteře.....	14
1.5. Působení a dějiny cisterciáckého řádu v Českých zemích a na Moravě	16
2. Klášter ve Vyšším Brodě	20
2.1. Vznik a založení vyšebrodského kláštera	20
2.2. Vok z Rožmberka, fundátor vyšebrodského kláštera.....	21
2.3. Významné pamětihodnosti.....	22
2.4. Historický vývoj kláštera do nástupu nacismu.....	23
3. Nacismus a doba diktatury	26
3.1. Nacistická rasová teorie	26
3.2. Vztah církve a Třetí říše.....	27
4. Vyšebrodský klášter za první republiky a v době německé okupace.....	30
4.1. Pronásledování a odpor katolické církve	30
4.2. Osobnost opata Tecelína Jaksche.....	32
4.2.1. Klášter za Tecelína Jaksche v meziválečném období a na počátku druhé světové války	32
4.3. Uzavření vyšebrodského kláštera nacistickým režimem	34
4.3.1. Nepřítomnost opata.....	34
4.3.2. Uzavření kláštera.....	36
4.3.3. Vyšebrodský klášter a jeho oběti za druhé světové války.....	38
4.4. Hitlerova sbírka ve vyšebrodském klášteře.....	39
4.4.1. Dopis.....	39
4.4.2. Klášter jako depozitář	40

4.4.3. Mannheimerova sbírka a jiné umělecké cennosti	40
5. Cisterciácký klášter po roce 1945	42
6. Závěr	44
Seznam použitých zdrojů.....	45
Seznam příloh	48
Přílohy.....	49

Úvod

Cisterciácké opatství ve Vyšším Brodě patří mezi nejautentičtější dochované, a zároveň také nejkrásnější kláštery v českých zemích. Rozkládá se v předhůří Šumavy na pravém břehu horního toku řeky Vltavy, na samém okraji města Vyšší Brod.

Opatství bylo založeno Vokem z Rožmberka roku 1259. Nejprve sloužilo jako rodový ústav Rožmberků, tehdy nejmocnějšího českého šlechtického rodu, a poté se stalo rovněž i jeho pohřebišťem. Po svém založení byl klášter osazen mnichy cisterciáckého řádu, kteří i přes mnohé nepřízně doby, klášter obydli dodnes. Pro kulturní a hospodářský rozvoj regionu měl klášter od středověku až do začátku 20. století zásadní význam.

Bakalářská práce se zabývá personálními změnami cisterciáckého řádu v klášteře ve Vyšším Brodě ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století, zejména během druhé světové války, jež měla pro řadu mnichů fatální následky. Jejím cílem je snaha přiblížit dění v cisterciáckém opatství ve Vyšším Brodě během období Protektorátu Čechy a Morava.

Práce je rozdělena do pěti chronologicky strukturovaných kapitol, jež každá nese jeden tematický celek. První kapitola je věnována cisterciáckému řádu od jeho založení, přes stručné dějiny, spiritualitu až po příchod do českých zemí. Druhá kapitola popisuje samotný vyšebrodský klášter, Voka z Rožmberka, jakožto fundátora kláštera cisterciáků ve Vyšším Brodě. Jsou zde zmíněny také významné pamětihodnosti, především středověkého umění, jimiž klášter disponuje. Třetí kapitola definuje nacistickou rasovou teorii, a jak samotná ideologie nahlíží na církve a náboženství obecně.

Jádrem bakalářské práce je čtvrtá kapitola, jež se podrobněji zabývá cisterciáckým opatstvím ve Vyšším Brodě v době německé okupace. Pro toto období je velmi významná osobnost Tecelína Jaksche, jenž byl posledním opatem vyšebrodského kláštera. Zmíněno je také uzavření kláštera nacisty v roce 1941 a jeho následné využití jako deponiáře uměleckých předmětů pro plánované Hitlerovo muzeum.

Závěrečná kapitola stručně popisuje události, s nimiž se klášter musel potýkat po druhé světové válce.

1. Cisterciácký řád

1.1. Založení Cisterciáckého řádu

Cisterciácký řád (viz příloha č. 1) vznikl v roce 1098, jako výraz reformního pnutí v rámci benediktinského řádu. Zrod tohoto řádu reagoval na rozpor, který vznikl mezi ideály mnišského života, které byly původní a mezi opravdovým životem, kterým žily kláštery v 11. století. Nový mnišský řád si měl oproti vnější okázalosti v liturgii klást za cíl návrat ke skromnějšímu a prostšímu způsobu života v odloučenosti, modlitbě a rozjímání. Život v klášteře se měl tedy věnovat především práci a důraz měl být kladen na hlubokou vnitřní zbožnost.¹ V úsilí obnovit ušlechtilé hodnoty střídmosti, askeze a hlubokého duchovního života, odešel z burgundského kláštera Molesme opat Robert s dvaceti mnichy do nedaleké krajiny, která byla známá pod označením *Cis tertium lapidem mil(l)iarium*, což znamená před třetím kamenným milníkem, a to podle milníku staré římské cesty, která tam procházela. Jiné verze pro označení tohoto místa je podle terénu, kde v močálech tvořila stojatá voda nádrže – cisterny.²

Krajina vhodná pro výstavbu kláštera byla bez nejmenšího půvabu, avšak pro mnichy se zdála být tím nejideálnějším místem k osídlení. Neúrodný, bažinatý povrch, porostlý trnitými a hustými křovisky, jehož území protínaly dvě říčky a byl lemován hustými lesy.³

A právě zde byl podle tradice u zchátralé kapličky Panny Marie založen klášter, který dostal jméno *Cistercium* (francouzsky Cîteaux), a podle tohoto prvotního kláštera byl později pojmenován celý řád.⁴

¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 157

² Tamtéž. str. 157

³ KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci: k 850. jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 805. výročí jeho uvedení do Českých zemí*. V Horním Dvořišti: Nákladem farního úřadu v Horním Dvořišti, 1948. 69 s., str. 8

⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 158

Po osmnácti měsících, na žádost mnichů z Molesme, nařídil papež Urban II. opatu Robertovi, aby se vrátil do svého původního kláštera. Zbylí mniši však zůstali pod vedením svatého Albericha v Cîteaux.⁵

Zde se právě za doby prvních opatů formovaly zásady hnutí. Opat Alberich vydal nové stanovy, v nichž mnichům nařídil manuální práci a důsledné zachovávání řehole sv. Benedikta. Ke kodifikaci pravidel došlo za opata Štěpána Hardinga, a to v textech „Exordium Cistercii“ a „Suma Chartae Charitatis“. Při formulování těchto textů vycházeli cisterciáčtí filozofové z prvotní řehole sv. Benedikta, která vznikla už v 6. století. Tu přijali za svou a pouze upravili některé zvyky tak, aby vyhovovaly nové době a změněnému cítění. „Ora et labora!“ – „Modli se a pracuj!“ je Benediktovo heslo, které se stalo později i jejich programem.

Cisterciácký řád byl v roce 1119 potvrzen papežem.⁶

1.2. Stručné dějiny řádu po jeho založení

Nově vznikající řád zažíval neuvěřitelně rychlý rozvoj. Klášter v Cîteaux již nestačil přijímat nové zájemce, a proto začala výstavba dalších čtyř dceřiných klášterů, které dohromady s Cîteaux tvořily tzv. protoopatství. Avšak pro narůstající se počet nových zájemců o řeholní život bylo nutno založit další a další kláštery.

K oblibě nového řádu přispěl také fakt, že zakládání cisterciáckých klášterů bylo velmi levné, protože si mniši a konvrši⁷ dělali vše sami. A tak vznikl ekonomický model, který byl specifický pro tento řád. V kláštorech byly zakládány hospodářské zemědělské dvory, kde bylo vše získáváno vlastní prací. Právě ona představovala určitý druh askeze, což dodávalo mnichům duchovní sílu. Pracovalo se většinou v hlavním klášteře, protože řeholníci byli vázáni chórovými modlitbami, které měli osmkrát denně. Vzdálenější pozemky byly obdělávány konvrši, protože ti měli

⁵ Tamtéž, str. 158

⁶ HOUŠKOVÁ, Daniela, ed. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku: sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 1994. 143 s., str. 8

⁷ konvrš – mnich laik, fráter (*conversi laici barbati* – vousatí bratři laici)

chórové povinnosti jen časně z rána. Ve 13. století byl tento model již narušen nejprve pro nízký stav a poté pro nedostatek konvršů. Toto donutilo kláštery k tomu, aby pronajímaly půdu a přijímaly dávky poddaných, čímž začaly i cisterciácké kláštery bohatnout.⁸

Největší přínos na formování a šíření řádu měl Bernard z Clairvaux (viz příloha č. 2), který byl dvě desetiletí po své smrti prohlášen za svatého. Bernard společně s dalšími mladíky a svým otcem Tescelinem zachránil svým vstupem do kláštera v Cîteaux nově vznikající řád před zánikem. Nově příchozí zaplnili mezery v řadách starých řeholníků, kteří život plný namáhavé práce a odříkání v nezdravém údolí nevydrželi.

Cisterciáckému řádu vtiskl Bernard dva důležité atributy. Jedním z nich byla střídmost v uměleckém ztvárnění klášterů a zvláštní úctu k Panně Marii. Právě zvláštní a mimořádná obliba pro mariánskou úctu u sv. Bernarda nezůstala bez vlivu na cisterciácký řád. Všechny další nově postavené kláštery tak byly zasvěceny Panně Marii. Mnoho klášterů nese název podle různých epitet, které jsou určeny Ježíšově matce Marii.

Bernard z Clairvaux byl výřečným obhájcem tradiční nauky církve. Jeho největší přínos a význam spočívá v psaní dogmatických spisů a děl v oblasti mystické teologie, proto bývá často považován za zakladatele křesťanské mystiky. I přesto, že jeho význam byl mimořádný, a byly mu nabízeny hodnosti a výnosná benefícia, zůstal až do konce svého života mnichem.⁹

Cisterciácký řád se rychle šířil, a to nejen ve Francii, ale i po celé Evropě. Zatímco na počátku existovalo pouze pět klášterů, v roce 1130 jich bylo téměř 70 a o deset let později 160. Po Bernardově smrti již existovalo přes 350 klášterů, z toho 183 ve Francii, 55 na Britských ostrovech, 9 v Irsku, 42 jich bylo v Německu, 25

⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 161 - 162

⁹ HOUŠKOVÁ, Daniela, ed. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku: sborník vydáný k 850. výročí založení kláštera v Plasech*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 1994. 143 s., str. 13 - 14

v Itálii, 18 ve Španělsku, 5 v Portugalsku, 7 ve Skandinávii, 3 v Čechách a ostatní v Uhrách a Polsku.

Během několika staletí zaznamenal cisterciácký řád mnoho změn. Odklon od jejich prvotních vizí způsobil, že řád prošel značnými reformami a poté i krizemi. O některé reformy se snažili sami stoupenci řádu, jiné byly způsobeny dobovými událostmi. Značné množství klášterů bylo dokonce i zrušeno, obsazeno či poškozeno. V 17. století došlo ke zrušení více než 90 % klášterů nejen ve Francii, ale i po celé Evropě, z čehož byla pro řád asi nejbolestivější francouzská revoluce. Velká francouzská revoluce zapříčinila totiž to, že církevní majetek byl zkonfiskován, a dekretem byly zrušeny všechny kláštery v celé zemi. Tragický osud postihl nejstarší a nejvýznamnější řádový klášter ve Francii, klášter v Cîteaux. Jeho pozemky a budovy byly prodány a převážně rozebrány na kámen, zachováno zůstalo jen několik budov z 16. - 18. století. Dalším, kdo rušil cisterciácké kláštery, byl Napoleon Bonaparte, který se zasloužil o zrušení klášterů ve Španělsku, v Itálii i v Německu, takže po skončení napoleonských válek existovalo jen dvanáct klášterů, které byly rozmístěny po habsburské říši.¹⁰

Na konci 19. století byl vytvořen samostatný řád přísné observance, tzv. „reformovaní cisterciáci“. Ti měli ve 20. století celkem 27 klášterů sdružených do pěti kongregací.

Od 90. let 20. století čítá cisterciácký řád na 13 kongregací. V roce 1993 existovalo ve světě 80 cisterciáckých klášterů. Kromě toho, že cisterciáci působí v několika evropských zemích, nalezneme je například i v Brazílii, Vietnamu, Etiopii, v USA či Japonsku.¹¹

1.3. Zaměření a spiritualita cisterciáckého řádu

Charakteristiku řádu vyjadřuje sv. Bernard ve svém 142. dopise, ve kterém v hlavních rysech seznamuje nově připojené alpské mnichy o řádovém životě a

¹⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 163 - 169

¹¹ Tamtéž. str. 163 - 169

duchu: „ *Náš Řád jest zamítnutí světského smýšlení a jednání; znamená pokoru, dobrovolnou chudobu a poslušnost, ale současně také mír a radost v Duchu svatém. Náš Řád znamená život pod vedením učitele – opata, řehole a řádové kázně ve výcviku a snaze po dokonalosti. Proto tito učitelé jsou nutní, aby řídili a za nimi šel, kdož chce prospívat, což se děje poslušnosti vůči vyšším. Náš Řád sleduje mlčenlivou kontemplací rozpětí ducha, k němuž mají napomáhat posty, noční bdění i bohoslužby, modlitby a tělesná práce. Ale především a za všech okolností náš Řád znamená přilnutí na výsost vznešenější směrnicí všech pravidel, kterou je láska – jak Apoštol poukazuje v 1. Kor. kap. 13 – a v tom všem den ze dne stále prospívat a až do posledního dechu věrně vytrvat.*“¹²

Základním prvkem cisterciácké spirituality byla jednoduchost, askeze a prostota, která pronikala do vnějšího i vnitřního života mnichů. Cílem jejich života bylo být chudými s chudým Kristem. Řád klad největší důraz především na chórovou modlitbu, duchovní četbu a osobní hloubavou modlitbu. Jejich úcta k Panně Marii pro ně byla charakteristická. Proto se mniši nazývali Bratry Panny Marie, a byly jí zasvěceny všechny řádové kostely. Na druhé místo poté řadili manuální práci.¹³

Rukodělná práce je mnichům Řeholí předepsána a byla povždy na prvním místě. Možná také proto docílila výborných výsledků v zemědělství, sadařství, rybníkářství a vinařství.¹⁴

Výběr lokality a poloha cisterciáckých klášterů je velmi charakteristický. Stavby vznikaly na odlehlých izolovaných místech, aby nebyla narušena meditace mnichů. Avšak místa měla být volena především v nížinách, v blízkosti vodních toků. Voda měla symbolizovat buď temnou moc zla, kterou bylo zapotřebí krotit a proměňovat ji v užitek, což v praxi znamenalo stavění mlýnů či zařízení na hygienu. Anebo měla voda i

¹² KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci: k 850. jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 805. výročí jeho uvedení do Českých zemí*. V Horním Dvořišti: Nákladem farního úřadu v Horním Dvořišti, 1948. 69 s., str. 24

¹³ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 149

¹⁴ KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci: k 850. jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 805. výročí jeho uvedení do Českých zemí*. V Horním Dvořišti: Nákladem farního úřadu v Horním Dvořišti, 1948. 69 s., str. 27

druhý symbol, a to pramen živé vody a zdroj energie a úrodnosti. Protože cisterciáci s vodou pracovali, dokázali podle potřeby krajinu odvodnit nebo zavodnit.¹⁵

V komplexu kláštera nesměl chybět kostel, který považovali cisterciáci za soukromé oratorium. Sv. Bernard sice nijak nestanovil, jak by měl kostel vypadat, ale postavil se proti jakékoliv nádheře. A tak měly cisterciácké kostely téměř holé stěny, což se později stalo jejich charakteristickým stavebním stylem. Půdorysy kostelů měly tvar latinského kříže, nad portálem v západní chrámové zdi bylo vystavěno velké kruhové okno se složitou kružbou a okna nebyla nikterak zdobená. Klášterní kostely bývaly spojené s křížovou chodbou konventu, jehož západní křídlo bylo určeno pro konvrše, a východní křídlo poté obsahovalo kapitulní síň, auditorium a v patře společný dormitář mnichů. Cisterciácký oděv byl také velmi charakteristický. Bílý hábit s černým škapulířem, který je přepásán černým plátěným cingulem¹⁶ nebo koženým opaskem té samé barvy. Jestli bude hábit s kapucí nebo bez ní, udává zvyklost jednotlivých klášterů. Původně bylo roucho zhotovováno z nebarevné vlny, která měla šedý odstín. Proto se také řádovým bratrům říkalo šedí mniši. K chórové modlitbě byly používány pláště ze stejného materiálu. Konvrši nosili bílé roucho s kapucí a tmavošedý nebo tmavohnědý škapulíř, které bylo přepásáno koženým opaskem barvy červené. Novici poté podle zvyku nosili i bílý škapulíř a dále cingulum, lingulum, kapuci a plášť.¹⁷

1.4. Život cisterciáckých mnichů v klášteře

Sbor mnichů nazývaný konvent tvořil jádro každého opatství. Základní povinností mnichů byla chórová modlitba a práce, kterou zasvětili Bohu. Množství mnichů se v jednotlivých klášterech značně lišilo. Existovaly konventy malé, které

¹⁵ CISTERCIÁCI. *Konference. 900 let cisterciáckého řádu: sborník z konference konané 28.-29.9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2000. 319 s., str. 18

¹⁶ Cingulum je šňůra nebo širší šerpa se stuhou nebo šňůrou, jíž je převázáno dlouhé roucho.

¹⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran. ISBN 80-7277-084., str. 149 - 153

čítaly pouze několik mnichů, ale i velké, jejichž množství mnohdy přesahovalo i sto bratrů. Počet se vždy odvíjel od věhlasnosti kláštera a jeho prosperitě.¹⁸

Ten, kdo se chtěl stát cisterciáckým mnichem, musel projít tzv. noviciátem, což bylo zkušební období, které trvalo obvykle jeden rok a v rámci něhož se vzdělával, a měl se přesvědčit o pevnosti svého záměru, stát se božím služebníkem. Přijímání nesměli být muži mladší 18 let. Když nováček úspěšně absolvoval noviciát, mohl do rukou opata podle řehole sv. Benedikta složit nežité sliby. Jednalo se o slib čistoty, chudoby a poslušnosti. Sliboval se i slib zvaný „stabilitas“, což znamená přetrvání, a měl znamenat věrnost svému klášteru. Po složení významných slibů se stal nový mnich součástí konventu.¹⁹

Hlavou kláštera a jeho zástupcem navenek byl opat, jenž nesl zodpovědnost za dodržování všech pravidel řádu. Jeho rozhodnutí byla pro mnichy zcela závazná a museli se jim podřizovat. Opat nebydlel spolu s ostatními mnichy, ale měl svůj vlastní dům, tzv. opatský dům nebo jinak také prelatura. Do svého úřadu byl volen svobodně ostatními mnichy a jeho funkce byla doživotní, avšak ne každý opat ve své hodnosti doopravdy zůstal až do konce života.

Druhou nejvyšší funkci v cisterciáckém klášteře zastával převor, který zastupoval opata v době jeho nepřítomnosti. Převor řídil veškeré modlitby a další činnosti konventu. I další mniši zastávali různé hodnosti. V klášteře například existoval i komorník a pokladník, ti zodpovídali za ekonomický stav kláštera. Dále novicmistr, který se staral o vzdělání noviců, konfessor, který se staral o zpovědi či kantor, který dbal na chrámový zpěv.²⁰

V klášteře kromě mnichů, kteří zastupovali vyšší kategorii řádu, žili i další členové, tzv. konvrši (laičtí bratři). Hlavní rozdíl mezi nimi a mnichy byl především

¹⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*. 1. svazek, Fundace 12. století. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 367 s., str. 23

¹⁹ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*. 1. svazek, Fundace 12. století. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 367 s, str. 24

²⁰ Tamtéž str. 24

v tom, že konvřiši pocházeli ze sociálně nižších vrstev, tudíž měli menší vzdělání, leckdy i žádné, a proto zastávali v klášteře funkce nižší a neúčastnili se chórových modliteb jako mniši. Jejich hlavním úkolem v kláštěrech se staly ruční práce, tudíž tak starali o klášterní hospodářství.

Žití cisterciáckých mnichů se přizpůsobovalo ročnímu období, které právě panovalo. Proto si mniši utvořili své letní a zimní rozvrhy, v závislosti na délce dne, která se různě diferencovala. Letní rozvrh byl na práci více náročný, na rozdíl od zimního, v němž se pro krátký den nestihlo mnoho. A tak se časové harmonogramy v rámci období od sebe lišily. Byl rozdílný čas vytyčený na vstávání, na pauzu na oběd, odpočinek i práci, aby co nejvíce využili denního světla. Jinak byl obsah každodenního cyklu života cisterciáckých mnichů v letním i zimním rozvrhu vesměs stejný (viz příloha č. 3). Obsahoval noční a denní modlitby, kterých bylo sedm, a oslavoval se jimi Bůh. Dále se četly texty s náboženskou tematikou, zpívaly se žalmy, pracovalo se na polích, uskutečňovala se shromáždění, probíhaly nedělní bohoslužby a další mše.²¹

Život vedený pod hábitem řehole nebyl snadný. Byl plný závazků, náročné práce, odříkání a skromnosti. Avšak spásou tomu všemu byl plnohodnotný duchovní život a silně prožívaná spiritualita.²²

1.5. Působení a dějiny cisterciáckého řádu v Českých zemích a na Moravě

Do Čech přišli cisterciáci na počátku 40. let 12. století. Jako všechny duchovní a kulturní proudy od vyspělých románských národů se k nám dostali přes Německo.²³

²¹ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 1. svazek, Fundace 12. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 367 s., str. 24 - 26

²² CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 1. svazek, Fundace 12. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 367 s., str. 29

²³ KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci: k 850. jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 805. výročí jeho uvedení do Českých zemí*. V Horním Dvořišti: Nákladem farního úřadu v Horním Dvořišti, 1948. 69 s., str. 42

Iniciátorem příchodu cisterciáckého řádu do Českých zemí se stal olomoucký biskup Jindřich Zdík, který se znal osobně se sv. Bernardem.²⁴

Prvním cisterciáckým opatstvím na našem území se stal Sedlec u Kutné Hory, který založil Miroslav z Wartenberka. Po něm následovalo v roce 1144 založení opatství Plasy a o rok později vznikl klášter v Pomuku pod Zelenou Horou.²⁵ Všechny tyto výše jmenované kláštery byly obsazeny německými mnichy. Klášter v Sedlci byl osazen mnichy z Waldsassenu, Plasy mnichy z Langheimu a Pomuk pod Zelenou horou mnichy z Ebrachu. Také v pozdějších dobách přicházeli do českých cisterciáckých klášterů řeholníci z Německa, odtud pak Češi vyvodili pojmenování „rýnští mniši“.

V této době také vznikají další nová opatství, jako je např. Hradiště nad Jizerou, opatství Osek, Velehrad na Moravě či Žďár nad Sázavu. Tyto kláštery byly osazovány různě, některé z řad domácích cisterciáků a jiné německými mnichy. Rovněž další kláštery byly střídavě osazovány. Cisterciácké opatství ve Vyšším Brodě, založené roku 1259, náleželo cisterciáckému řádu z Wilheringu, Vizovice (1261) obsadili mniši z Velehradu a Zlatou Korunu, založenou v roce 1263, cisterciáci z Heiligenkreuz. Kláštery vzniklé ke konci 13. století jako je Svaté Pole a Zbraslav a Skalice, která byla založena v polovině 14. století, se staly filiicemi českých opatství.²⁶

Nejen mužská cisterciácká opatství, ale i ženská větev cisterciáckého řádu v naší historii sehrála významnou roli. O první ženský cisterciácký klášter, který byl postaven v Oslavanech, se zasloužila Heilvida ze Znojma. Zde byla vychována Anežka Přemyslovna. Klášter Porta Coeli u Tišnova, jinak také Nebeská Brána, nechala vystavit ženám z řádu roku 1233 královna Konstancie. Další cisterciácký

²⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 s., str. 177

²⁵ KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci: k 850. jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 805. výročí jeho uvedení do Českých zemí*. V Horním Dvořišti: Nákladem farního úřadu v Horním Dvořišti, 1948. 69 s., str. 42

²⁶ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 177 - 178

klášter zvaný Údolí Panny Marie byl vystavěn u Žitavy v Lužici. K těmto poté přibýly následující Vallis Virginum, neboli Panenské údolí, Sezemice a Řeporyje. Coby poslední ženský cisterciácký klášter v českých zemích, dům Aula Mariae – Dvůr Panny Marie ve Starém Brně, založila v roce 1322 vdova po králi Václavu II., královna Eliška Rejčka.²⁷ Souhrnně je možno vymezit dobu, kdy se u nás zakládaly cisterciácké kláštery jak mužské tak ženské, roky 1142 – 1357.²⁸

Kláštery založené cisterciáckým řádem v českých zemích byly charakterizovány několika zvláštnostmi. Byly totiž zakládány u již existujících vesnic s poddanským obyvatelstvem, nikoli ve zcela neosídlené krajině, jak tomu bylo zvykem v jiných evropských zemích. Všechny tyto kláštery se vyskytovaly v poměrně vysoké nadmořské výšce, která souvisela s horší jakostí půdy. A v neposlední řadě o vlastnictví kláštera často rozhodovali nejen samotní zakladatelé, ale i jejich dědicové.

Stejně jako v ostatních evropských zemích, tak se i u nás podepsaly historické události na přežití cisterciáckých klášterů. Mnohé z nich jako kláštery Hradiště, Skalice, Pomuk a Svaté Pole, byly nenávratně zničeny husitskými válkami, což bylo způsobeno možná i tím, že v řádu bylo více německých, jak českých řeholníků. Bez závažnější pohromy přežily pouze Vyšší Brod a Vizovice. Josefínské rušení klášterů se stalo další velkou ranou, které podlely ostatní z mnoha cisterciáckých opatství. Za oběť padlo opatství Sedlec – Skalice, Velehrad, Žďár, Plasy, Zbraslav i Zlatá Koruna. Tomuto omezování církevního vlivu unikly jen Vyšší Brod a Osek. V polovině 19. století byla utvořena nová rakousko-uherská cisterciácká kongregace, o jejíž utvoření se zasloužil osecký opat Zahrádka, a do které spadaly i Osek a Vyšší Brod. Když se však na sklonku roku 1918 monarchie rozpadla, kongregace se rozdělila na tři útvary – rakouská, maďarská a česká, která si uchovala prvotní název Kongregace Nejčistšího Srdce Páně.

Posledním významným historickým mezníkem pro rušení či devastaci klášterů byl v Československu komunistický režim. Jeho vliv měl například fatální následky

²⁷ KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci: k 850. jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 805. výročí jeho uvedení do Českých zemí*. V Horním Dvořišti: Nákladem farního úřadu v Horním Dvořišti, 1948. 69 s., str. 43

²⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 1. svazek, Fundace 12. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 367 s., str. 67

na existenci a působení kláštera ve Vyšším Brodě. Mnohé budovy či části kláštera zůstaly napospas nelítostnému komunistickému režimu, který je využíval až do své krajnosti.

K obnově zbylých klášterů a Kongregace Nejčistšího Srdce Páně tak došlo až po roce 1989, po zrušení totalitního režimu.²⁹

²⁹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 s., str. 177 – 178, 258 - 259

2. Klášter ve Vyšším Brodě

2.1. Vznik a založení vyšebrodského kláštera

Podle pověsti byl vyšebrodský klášter založen jedním z pánů šlechtického rodu, a to Vokem z Rožmberka (viz příloha č. 4). Na místě, kde dnes stojí klášterní hřbitov a kaple sv. Anny, stála kdysi kaple podobná, ve které byl uctíván obraz Bolestné Matky Boží, v jejímž klíně leží Ježíšovo mrtvé tělo. Jednoho dne se rozhodl i sám Vok, který sídlil nedaleko na hradu Rožmberku, uctít boží památku a vydat se k této kapli. Aby se ke kapli dostal, musel přebrodit řeku Vltavu, jež byla velmi rozvodněná, a tak se ocitl v ohrožení života. Tehdy Vok slíbil, že když se z vody dostane živ, vybuduje klášter na místě kaple. A jak slíbil, tak také učinil. Z vděčnosti a na počtu Panny Marie nechal založit slíbený klášter, jež nazval „Hohenfurth“. Na tuto pověst, která byla poprvé zaznamenaná v rukopise z roku 1629, však nelze najít v dobových ani historických pramenech důvěryhodný odkaz.³⁰

Počátky vyšebrodského kláštera jsou spjaty, jak již bylo výše zmíněno, s Vokem z Rožmberka, který byl za vlády Přemysla Otakara II. jedním z nejvýznamnějších šlechticů v českém království. Protože rozsáhlé vlastnictví rodu Rožmberků zasahovalo do sousedních Rakous, rozhodl se Vok v místě tržní osady Vyšší Brod,³¹ jež ležela na obchodní stezce mezi Čechami a rakouským Lincem, založit roku 1259 klášter.³² Volba místa byla strategickým krokem, díky němuž si šlechtic zaručil zachování práv pro rod Rožmberků i do nadcházejících let. Ani možnost vystavit klášter v takřka neosídlené krajině, která sice nepodléhala pravidlům cisterciáckého řádu o izolovanosti klášterů, protože se nacházela v blízkosti tržiště, nebyla vyloučena. Značný vliv na výběr cisterciáckého řádu pro vyšebrodský klášter měla Vokova žena Hedvika, jejíž život je spjat s rakouským hraběcím rodem

³⁰ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., str. 10

³¹ Původní německá podoba jména zněla Hohenfurt. - CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*. 2. svazek, Kláštery založené ve 13. a 14. století. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 402 s., str. 10

³² JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2013. 445 s., str. 152

Schauenbergů, z něhož pocházela. Rodovým klášteřem rakouských Schauenbergů byl klášteř ve Wilheringu, jenž se stal pro opatství ve Vyšším Brodě mateřským domem. Právě opat z Wilheringu vznesl v Cîteaux Vokovu žádost k vystavění klášteřa. A tak vznikla nová filiace v páté generaci jako pokračovatel Cîteaux.³³

2.2. Vok z Rožmberka, fundátor vyšebrodského klášteřa

Nejvlivnější a nejvýznamnější šlechtický rod českého království, Rožmberkové, byl od samého založení klášteřa Vokem z Rožmberka až do počátku 17. století, kdy byla do rodinné hrobky uložena rakev posledního člena rodu Petra Voka, pro vyšebrodský klášteř významnou mocenskou a ekonomickou oporou.³⁴

Vok I. z Rožmberka byl synem Vítka mladšího a vnukem Vítka z Prčice, jenž je považován za jednoho z prvních v rodové linii Rožmberků. Jakožto nejvyšší zemský úředník s titulem maršálka Českého království za Přemysla Otakara II. byl Vok nucen podporovat svého krále také vojensky. Zúčastnil se proto i několika bitev, v nichž se král Přemysl angažoval.

Vok I. z Rožmberka byl zakladatel a rovněž první donátor vyšebrodského cisterciáckého klášteřa. Pod kostelem, jenž je jeho součástí, nechal vybudovat rodovou hrobku, kde byli později pohřbeni i další představitelé tohoto významného šlechtického rodu. Za listinu, která dokládá založení klášteřa, je považováno potvrzení fundace biskupem Janem III. Tento dokument je datován 1. červnem 1259 a byl Vokem také potvrzen. Další majetek, kterého Vok nabył, byl rozšířen v letech 1260 – 1261.

³³ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 2. svazek, Klášteřy založené ve 13. a 14. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 402 s., str. 10 - 11

³⁴ JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: klášteřy a jejich lidé*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2013. 445 s., str. 152

O tři roky později, dne 3. června 1262, datují vyšebrodská nekrologia úmrtí zakladatele kláštera ve Vyšším Brodě. V rodinné hrobce tohoto opatství bylo následně uloženo jeho tělo.³⁵

2.3. Významné pamětihodnosti

Klášter ve Vyšším Brodě je jediný mezi českými cisterciáckými kláštery, který disponuje největší sbírkou středověkého umění. Od doby středověku až po rok 1950 se v opatství nashromáždila nemalá sbírka významných pamětihodností, leckdy se jednalo až o poklady. Z písemného svědectví je patrné, že klášter vlastnil v době předhusitské daleko více pozoruhodností, ale nezachovalo se zdaleka vše.³⁶

Pravděpodobně nejznámější dílo, jež je spojené s vyšebrodským opatstvím, je cyklus deskových maleb známé jako práce Mistra vyšebrodského oltáře. Cyklus těchto maleb zahrnuje devět desek s christologickými motivy, jejichž rozdělení je trojdílné a váží se k životu Ježíše Krista. Jak uvedl J. Pešina: „*lze si ho představit jako čtvercový retábl o rozměru třikrát tři metry, postavený na mense hlavního oltáře v kněžišti chrámu.*“³⁷ První tři obrazy se vztahují k narození Krista, další tři k jeho utrpení a zbylá trojice zahrnuje náměty Krista oslaveného. Na jedné z desek, která zobrazuje Narození Krista, se nachází postava Petra I. z Rožmberka, donátora kláštera, jenž oltář objednal. Cyklus Mistra Vyšebrodského byl tedy umístěn v rodovém klášteře ve Vyšším Brodě až do roku 1938.

K dalším vzácným památkám patří obraz Panny Marie, jenž se nazývá Vyšebrodská madona, a byl pravděpodobně vyhotoven ve 40. letech 15. století.

³⁵ BŘEZAN, Václav a KUBÍKOVÁ, Anna, ed. *Rožmberské kroniky: krátký a summovní výtah od Václava Březana*: [komentovaná edice]. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2005. 294 s., str. 86 - 90

³⁶ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 2. svazek, Kláštery založené ve 13. a 14. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 402 s., str. 57 - 60

³⁷ PEŠINA, Jaroslav. *Mistr Vyšebrodského cyklu*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1982. 262 s.

Vyobrazení dvanácti světic a světců na bohatě zdobeném rámu a kříž na zadní straně obrazu naznačuje tomu, že dílo mohlo sloužit jako malý přenosný oltář.³⁸

Avšak k nejpřednějším skvostům zlatnického umění, které se na evropské půdě dochovaly a nachází se v cisterciáckém opatství ve Vyšším Brodě, je Kříž, zvaný Závišův – „*splendor mysticus*“ (viz příloha č. 5). Výjimečnost tomuto kříži dává neobyčejně rozměrný ostatek dřeva Kristova kříže, jenž je uložen v nitru relikviáře a do zlata zasazené drahokamy, kterých je celkem padesát jedna. Pro svůj mimořádný význam v oblasti náboženského a kulturního života a pro jedinečné postavení v dějinách umění, byl Závišův kříž vyhlášen v roce 2010 národní kulturní památkou České republiky.³⁹

2.4. Historický vývoj kláštera do nástupu nacismu

Od založení kláštera do doby druhé světové války uplynulo několik století (viz příloha č. 6). Do počátku 17. století byli pro klášter oporou Rožmberkové, za nichž byl klášter chráněn i před husity, kteří sice klášter poničili, požárem byly zničené krovky, ale vypleněn či úplně zničen nebyl. Když vymřeli poslední Rožmberkové, nacházel se klášter pod ochranou Eggenbergů. Během třicetileté války byl klášter zatížený povinnými dodávkami potravin a krmiva pro koně, ale zkázu válka pro Vyšší brod také neznamenala. Na konci 17. století a počátku 18. století zachvátily klášter dva požáry. První z nich jej poškodil v roce 1690 a druhý v roce 1709. Poškozen byl kostel, pivovar, mlýn a kavárna. Počátek 17. století znamenal pro vyšebrodské opatství další změnu. Veškerá patronátní práva a celé panství připadlo knížatům ze Schwarzenbergu. Vynikající osobnost této doby byl opat Mickl, který byl velmi vzdělaný a nechal v roce 1757 zřídit v klášteře nádhernou

³⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*. 2. svazek, Kláštery založené ve 13. a 14. století. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 402 s., str. 57 - 60

³⁹ VLACH, Jiří, ed. a FRÁNĚ, Luděk, ed. *Dávné stopy - nové cesty: zemská výstava jižní Čechy - Horní Rakousko 2013*. České Budějovice: Jihočeský kraj ve spolupráci s Regionální rozvojovou agenturou jižních Čech, RERA, 2013. 429 s., str. 241 - 250

prostornou knihovnu.⁴⁰ Také osvícenské reformy Josefa II. přečkal klášter bez větší újmy. Snad momentální zadluženost či výuka, kterou vedli řeholníci na gymnáziu v Českých Budějovicích, měla vliv na přežití opatství. V 19. století jeho vývoj nejvíce ovlivnil Leopold Wackarž, jenž stojí za značným rozmachem kláštera i jeho okolí. Podílel se na myšlence vystavění železnice do Vyššího Brodu, kterou dovedl do úspěšného konce opat Bruno Pammer, jeho následovník. Leopold Wackarž byl nejen opatem cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě, ale zastával také funkci generálního opata celého cisterciáckého řádu.

Během první světové války musel klášter zřídit lazaret, který byl využíván raněnými vojáky z Rakousko-Uherska. Tato situace zbavila klášter veškerých finančních zdrojů a dostala ho do zadlužení, ze kterého se klášter dostával ještě několik let po konci války.⁴¹

V meziválečném období a po překonání mnoha těžkostí byl zvolen do čela cisterciáckého opatství v roce 1925 opat Tecelin Jaksch. V této době bylo klášterní hospodářství oslabeno první pozemkovou reformou.

V květnu 1930 vypadal personální stav cisterciáckého opatství takto. 1. května onoho roku měl klášter celkem 60 členů - 49 kněží, 4 studující kleriky, 5 laických bratří a 2 novice pro bratry laiky. Ze zmíněných 49 kněží jich bylo 12 v klášteře, 29 v duchovní správě a zbylých 8 v jiných pozicích mimo opatství.

V průběhu 30. let 20. století zakoušel klášter, jenž byl z větší části německý, ambivalentní postavení. Tato situace nastala kvůli stále více se vyostřujícím

⁴⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 250 - 257

⁴¹ ZELINKA, Martin. *Cisterciácké opatství Vyšší Brod od roku 1918 do současnosti*. Univerzita Karlova v Praze, 2015. 91 stran. Bakalářská práce. Vedoucí práce Mgr. Dušan Foltýn. P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015., str. 13 - 14

národnostním a politickým napětím v pohraničí Československé republiky, které bylo z hlediska jazykové německé.⁴²

⁴² KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4, str. 139 – 169

3. Nacismus a doba diktatury

3.1. Nacistická rasová teorie

Ideologie nacismu vznikla spojením rasového antisemitismu⁴³ se sociálním darwinismem. V evropské politice představoval antisemitismus jistou negativní sílu. Nejprve byly kořeny antisemitismu náboženské. Židé byli ti, kdo byli odpovědni za Kristovu smrt. A protože popírali i jeho existenci, odmítali tím také křesťanské náboženství. Počátek nenávisti tak není jevem novějších dějin, ale sahá do křesťanského středověku, kdy byli Židé poprvé zahrnuti do ghatt a vyloučeni ze společnosti. Tato myšlenka byla v 19. století podpořena a těž se staletími změnila povaha antisemitismu/antijudaismu. Židé byli definováni biologickými faktory, a tak se antisemitismus rozpracoval do podoby jakési rasistické teorie.⁴⁴

O první pseudo-vědeckou teorii se pokusil v díle *Pojednání o nerovnosti lidských ras* sociální teoretik Joseph-Arthur Gobineau. Této myšlenky se později chopil hudební skladatel Richard Wagner či Houston Stewart Chamberlain, jehož dílo ovlivnilo Adolfa Hitlera. Ve svém díle totiž připravil základy nacistické rasové teorie, která veškeré neúspěchy Germánů sváděla na Židy. Tzv. univerzální obětní beránek tak mohl za porážku Německa v první světové válce či za ponížení ve Versailles. Židé tak podle A. Hitlera stáli i za mezinárodním spolčením komunistů a kapitalistů, kteří chtěli oslabit německý národ a připravit ho o jeho moc.⁴⁵

⁴³ In: HEYWOOD, Andrew. *Politologické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 339 s. Politologie. ISBN 80-86861-71-6., str. 225

Antisemitismus měl na samém počátku charakter pouze náboženský. Odrážel se v něm nepřátelský postoj křesťanů k Židům, který se zakládal na spoluvinně na násilné smrti Ježíše Krista a na jejich odmítání uznat Krista za syna božího. Odpor k Židům z ekonomického hlediska vznikl ve středověku, kdy byli označováni za lichváře a obchodníky. Až v dílech R. Wagnera a H.S. Chamberlaina se zrodil antisemitismus rasový, jenž odsuzoval Židy jako lidi, kteří jsou ve své podstatě zlí a destruktivní. Právě tyto myšlenky se staly základem pro německý nacismus, kde jeho nejsilnějším projevem byl holokaust.

⁴⁴ HEYWOOD, Andrew. *Politologické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 339 s. Politologie. ISBN 80-86861-71-6., str 224 - 225

⁴⁵ Tamtéž, str. 225

Nacistická teorie tak líčila svět jako boj o moc mezi Židy a Němci, kde Němci reprezentují síly „dobra“ a Židé síly „zla“. Samotný A. Hitler tak rozdělil světové rasy do tří kategorií. První skupinou, jež se chovala nadřazeně všem rasám, se stala tzv. árijská, neboli „panská rasa“. Podle A. Hitlera to byli strůjci veškerého světového umění, literatury, filozofie či politického myšlení. Druhou kategorií tvořili tzv. „nositelé kultury“, což byly národy, jež využívaly německé myšlenky a vynálezy, ale samy nic vytvořit nedokázaly. A na nejnižším stupni stáli Židé, které A. Hitler označil jako „ničitele kultury“.⁴⁶

Hitlerova ideologie se tedy odvíjela od myšlenky boje dobra se zlem, která se projevovala rasovým bojem mezi Němci a Židy. Tento světonázor se ubíral směrem, který se ukázal jako děsivý a fatální. Z těchto názorů vyplývala dvě přesvědčení. Za prvé, árijská rasa znamenala nadřazenost obecně, což znamenalo nadvládu všem ostatním rasám a právo jim vládnout i za cenu politiky výbojů a války. A za druhé přesvědčení nacistů, že Německo nikdy nebude v bezpečí, dokud budou existovat Židé. To v praxi znamenalo jejich pronásledování a posléze i definitivní likvidaci této rasy. Nacistické teorie o lidských rasách zavedly A. Hitlera od politiky perzekucí k politice teroru, která vyústila v samou genocidu a likvidaci židovské rasy, což bylo nazýváno „konečným řešením“, při němž zemřelo během masového vyvražďování šest milionů Židů.⁴⁷

3.2. Vztah církve a Třetí říše

Po skončení první světové války vstoupil Adolf Hitler do politické strany, jež se jmenovala „Německá dělnická strana“. O dva roky později se její název pozměnil na NSDAP, tedy *Národně socialistická německá dělnická strana*, jejíž vedení se roku 1921 ujal sám A. Hitler. Protože se v roce 1923 zúčastnil Ludendorfova pokusu o puč, byl za to několik měsíců vězněn ve věznicí Landsberg, jež leží nedaleko Mnichova. Po propuštění na svobodu opět obnovil svou stranu NSDAP.

⁴⁶ LUKACS, John. *The Hitler of history*. 1st Vintage Books ed. New York: Vintage Books, 1998. 279 s., str. 184

⁴⁷ Tamtéž, str. 184

Za všeobecné hospodářské krize strana pozvolně rostla a získávala více příznivců a voličů, až se stala nejsilnější politickou stranou země. Jako vůdce nejsilnější strany měl A. Hitler nárok na místo kancléře. Říšský prezident Paul von Hindenburg se nejprve jmenování zdráhal, ale na popud Franze von Papena ho dne 30. ledna 1933 jmenoval říšským kancléřem.⁴⁸

Po uchopení moci však A. Hitler zahájil zcela jinou politiku. Ve svém prvním vládním prohlášení ze dne 1. února 1933 ohlásil, že jeho nacionální vláda bude chránit křesťanství, jež je základem lidské morálky. Vyhlásil boj jen komunismu a anarchismu. Zastavil také agitaci proti křesťanství ve vlastních řadách, a tím utvářel názor, že on i jeho strana uvažuje reálně politicky. Ve svých zákonech utvrzuje církev, že říšská vláda není pro lid a náboženství, resp. křesťanství, nebezpečná a klade důraz na přátelské vztahy se Svatým stolcem. Aby si A. Hitler svou pozici ještě více potvrdil, pokračoval v dřívějším plánu tzv. říšského konkordátu, což byla smlouva, ve které si A. Hitler zaručil, že mu církev nebude zasahovat do jeho politiky. Na oplátku byla církvi přiznána svoboda hnutí v nábožensko-kulturní oblasti. Žádná vláda se dosud neukázala ke katolické církvi tak velkorysou a ochotnou k ústupkům, jako když A. Hitler jednal o konkordát, ačkoli se v podmínkách nežádalo nic, co by bylo nesprávné a nespravedlivé. Nelze se tedy divit biskupům, kteří za to A. Hitlerovi projevili dík. Tento krok byl však jen Hitlerovým taktickým manévrem, který sloužil k tomu, aby získal čas, což znamenalo se etablovat a získat katolické voliče. Poté mohl vrazit klín mezi stranu Centra a episkopát.⁴⁹

Zášti k Židům se mohla rovnat pouze Hitlerova nenávisť ke křesťanství. Ve svém *konečném řešení* o nich zamýšlel obdobně a chtěl je vyhladit. V jeho říši měl mít oprávněnost k existenci árijský *Herrenmensch*, kterého si ovšem musí nejprve vychovat. V křesťanství viděl Hitler pokračování židovství, přičemž křesťanská morálka byla opakem jeho představy člověka. Jeho programem tak bylo nekompromisní odmítnutí a zničení. Právě zde se začal rýsovat profil boje s církví,

⁴⁸ FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Překlad Bedřich Smékal. 2., rozš. a dopl. vyd. Praha: Zvon, 1995. 358 s., str. 271 - 272

⁴⁹ Tamtéž, str. 272 - 273

jehož začátkem bylo uzavření říšského konkordátu. Nejprve se sám A. Hitler držel v pozadí a přenechával boj svým stoupencům. Následným zavražděním dvou předáku katolické hierarchie odstartoval otevřený boj proti církvi. Zprvu omezoval působení církve ve všech oblastech, což znamenalo zákaz církevních spolků a organizací mládeže, zákaz výuky náboženství ve školách, potlačování církevního tisku či zákaz kázání. Od roku 1936 začaly procesy s řádovými komunitami, aby se ještě více podkopala důvěra lidu v duchovenstvo a církve. Na přelomu let 1938/1939 byly zrušeny zbývající církevní školy, katolické vysoké školy, teologické fakulty a četné kláštery. Během druhé světové války mělo být v již podmaněném Polsku křesťanství a církve vyhubeny úplně. V nacistickém Německu se roku 1941 chopil vedení vyhlazovacího boje jeden z Hitlerových stoupenců, A. Eichmann. Nepřátelství k církvi mělo vést společně s křesťanstvím k jejich naprosté likvidaci, což by znamenalo dovršení konečného vítězství.⁵⁰

⁵⁰ FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Překlad Bedřich Smékal. 2., rozš. a dopl. vyd. Praha: Zvon, 1995. 358 s. ISBN 80-7113-119-9., str. 273 - 275

4. Vyšebrodský klášter za první republiky a v době německé okupace

4.1. Pronásledování a odpor katolické církve

První projevy napětí umocňované nacionalistickými sklony mezi českým a německým obyvatelstvem v Čechách se začaly projevovat už v 19. století. Češi žádali více vlivu a moci, jakožto většinový národ v Čechách, a Němci oproti tomu rakouský centralismus, který by prosadil vyšší postavení němčiny, což opět znamenalo omezování českého obyvatelstva v Čechách samých.⁵¹

V roce 1930 proběhlo v Československu sčítání obyvatel, kdy v pohraniční oblasti byla stále dominantní katolická církev a druhou nejsilnější církví, jejíž počet ve 20. století zvolna stoupal, byla německá evangelická církev. Od převzetí moci A. Hitlerem v roce 1933 obyvatelstvo v Německu požadovalo, aby se i kněží v Sudetech snažili prosazovat nacionální zájmy. Toto dokazuje i zpráva ze dne 11. října 1938. Úkolem této zprávy bylo sledovat činnost menšin mimo Německo a příprava vojenských sabotáží. V sudetské župě se to týkalo zejména českého obyvatelstva.⁵²

Přestože byly „Sudety“ obeznámeny s konkordátem mezi Vatikánem a Německem ze dne 20. července 1933, začalo tam pronásledování kněží, jež vystupovali proti nacistické ideologii a rasismu veřejně. Zmíněný konkordát se však vztahoval pouze na území Německa, nikoliv na Rakousko a československé pohraničí, které bylo obsazeno v roce 1938. Náboženský boj proti církvím se již v roce 1937 v Německu podstatně zvýšil. Většina katolického obyvatelstva z pohraničí si neuvědomovala, že tato politika bude prosazována i právě v této oblasti. Avšak němečtí katoličtí duchovní si smrtelné nebezpečí nacistické ideologie uvědomovali, protože se jednalo z jejich pohledu o ideologii ateistickou a pro

⁵¹ WINTER, E. *Tisíc let duchovního zápasu*. Praha 1940., str. 275

⁵² KURAL, Václav a kol. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. 547 s., 427 - 429

křesťanství nepřátelskou. Od roku 1938 začalo v Německu probíhat šíření pomluv proti církvi, po němž následovaly procesy proti kněžím. Na základních a odborných školách byl vydán zákaz vyučovat náboženství, zrušeno bylo i církevní školství včetně škol při kláštorech.

O rok poději, v únoru 1939, vyšla tajná instrukce, která zahajovala boj proti církvi i v Sudetech. Každá diecéze tím tak ztratila část svého území. Největší problém, z něhož se vyvinul konflikt, zaznamenala diecéze v Českých Budějovicích. Zdejší biskup Š. Bárta nesouhlasil s tím, aby bylo odtržené území rozděleno do čtyř sousedních německých biskupství, poněvadž dané území nebylo k sudetské župě připojeno. Na odděleném území budějovické diecéze byl začátkem ledna 1940 zřízen vikariát ve Vyšším Brodě, jenž podléhal linecké diecézi.⁵³

Mnozí Češi se časem začali postupně odklánět od katolické církve, na rozdíl od německých katolíků, kteří v církvi zůstávali, z důvodu domněnky, že právě církev podpoří jejich národnostní požadavky.⁵⁴

Nástup nacistů se zpočátku projevoval zrušením charit v celé sudetské župě, vybíráním církevní daně a ovládnutí mládeže, jež musela vstoupit do nacistické organizace mládeže – Hitlerjungend. Její schůzky byly plánovány tak, aby neumožňovaly dětem účast církevních slavnostech či bohoslužbách. Časem zrušení podlely ostatní katolické zájmové organizace pro děti a mládež. Neustále vzrůstalo množství duchovních, kterým bylo zakázáno náboženství vyučovat. Další nařízení předepisovala odstranit ze škol či veřejných budov kříže, což směřovalo ke konfliktům ba i demonstracím.⁵⁵

⁵³ Tamtéž., str. 429 - 431

⁵⁴ ŠEBEK, J. *Mezi křížem a národem*. Brno 2006., str.. 247

⁵⁵ KURAL, Václav a kol. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. 547 s., str. 431 - 435

Proti extrémům se již nedokázaly prosadit ani umírněné síly. První celostátní sjezd katolíků, který proběhl v roce 1935, byl znamenitě koncipován, a chtěl vytvořit smířlivou atmosféru tím, že rovnoprávně rozdělí jazykové sekce, už neuspěl.⁵⁶

Útoky na církve stále více gradovaly. Veškeré nacistické činy tak v důsledku měly vést k tvrdému omezování činnosti církve, jehož cílem bylo jejich absolutní zrušení. Kněží tak podléhali nacistickému nátlaku, jenž se projevoval zákazy různého druhu, varováním, ale i výslechům, trestním řízením, dokonce i odsouzením, což v nejhrošším případě znamenalo předání do koncentračních táborů. Dalšími opatřeními proti církvi bylo zrušení klášterů a řádových společenství, konfiskace jejich majetku, pozemků či uměleckých děl, která byla historicky cenná.⁵⁷

4.2. Osobnost opata Tecelína Jaksche

V meziválečném období a temných dobách nacistického režimu stál v čele cisterciáckého kláštera Tecelín Jaksch (viz příloha č. 7), jenž byl zároveň posledním vyšebrodským opatem. Jako 43. opat kláštera ve Vyšším Brodě zažil obě světové války, pozemkové reformy v Československu, splácení válečných dluhů, dobu nacistického režimu i zrušení kláštera.⁵⁸

4.2.1. Klášter za Tecelína Jaksche v meziválečném období a na počátku druhé světové války

Po smrti opata Bruna Pammera byl vyšebrodský konvent osiřelý, a proto bylo zapotřebí zvolit nového opata, což nebylo snadné. Za den, kdy měla být uskutečněna volba, byl zvolen 23. květen 1925.⁵⁹ U volby byli přítomni opat Gabriel Fazeny

⁵⁶ ŠEBEK, J. *Mezi křížem a národem*. Brno 2006., str.. 247

⁵⁷ KURAL, Václav a kol. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. 547 s., str. 435

⁵⁸ [http://www.klastervyssibrod.cz/Historie: Klášter za 1. republiky a po zrušení nacisty 1938\(41\) až 1945](http://www.klastervyssibrod.cz/Historie:Kláster_za_1_republiky_a_po_zrušení_nacisty_1938(41)_až_1945). Www.klastervyssibrod.cz [online]. Vyšší Brod [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-za-1-republiky-a-po-zruseni-nacisty-1938-41-az-1945>

⁵⁹ GOTTMICH, S., OCist: *Hohenfurt – Zur Geschichte seines Stiftes und seiner Pfarreien.*, Cisterciácké opatství Vyšší Brod. Knihovna. 138 s. str. 95

z Wilheringu a Josef Vlasák, jenž byl velmistrem řádu křížovníků s červenou hvězdou v Praze. Nově zvoleným opatem se stal Tecelin Jaksch, jehož benedikci vykonal českobudějovický biskup Šimon Bárta dne 4. června 1925. T. Jaksch se narodil v roce 1885 v Haklových Dvorech u Českých Budějovic, roku 1904 byl přijat do kláštera jako novic a o čtyři roky později byl v Linci vysvěcen na kněze. Nejdříve působil jako kněz v Přídolí, odkud byl po dvou letech přeložen na faru do Boršova u Českých Budějovic. Za války byl na italské frontě polním kurátem a po jejím skončení se opět vrátil do Boršova, kde zůstal do doby, než byl zvolen opatem vyšebrodským.⁶⁰

Hospodářská a finanční situace kláštera, do níž T. Jaksch nastoupil, nebyla stále zcela vyjasněná. Novému opatovi se však v relativně krátké době podařilo potřebné záležitosti vyřešit uspokojivým způsobem, a nejen to. Ve své funkci udělal mnoho pro celé opatství, např. nechal obnovit celý klášterní kostel a zimní oratoř, vystavěl na pozemcích kláštera školku s pracovní školou, nechal obnovit kostel sv. Josefa, či zmodernizoval pivovar a obnovil chodbu konventu.⁶¹

Ačkoli byla třicátá léta 20. století v oblasti Sudet naplněna nepokoji mezi Čechy a Němci, pozval T. Jaksch roku 1937 do kláštera na návštěvu tehdejšího prezidenta Československé republiky, Edvarda Beneše, se kterým přátelsky vycházel (viz příloha č. 8). Přijetí však neznamenovalo, že by politika republiky byla katolické církvi nějak nakloněna.⁶²

V březnu roku 1938 došlo k připojení Rakouska k Německu a na podzim téhož roku jmenoval česko-budějovický biskup Š. Bárta Tecelina Jaksche biskupským vikářem pro správu odtržených vikariátů. Ještě před zabráním Sudet nechal T. Jaksch

⁶⁰ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4, str. 139

⁶¹ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4, str. 140.

⁶² Tamtéž, str. 170.

odvézt do Prahy Vyšebrodský cyklus deskových obrazů, čímž ho ochránil před nacisty. Za tento čin, jímž projevil věrnost Československé republice, byl zatčen nacistickým gestapem, vyslýchán a následně v Linci odsouzen na několik měsíců vězení.⁶³ Období války pak strávil v tzv. Protektorátu Čechy a Morava, a sice v klášteře cisterciáček Porta Coeli.⁶⁴ Tento významný vyšebrodský opat tak byl prvním katolickým knězem, jenž byl zatčen gestapem.⁶⁵

4.3. Uzavření vyšebrodského kláštera nacistickým režimem

4.3.1. Nepřítomnost opata

Tecelin Jaksch se po svém propuštění nesměl do kláštera ve Vyšším Brodě vrátit. Proto se přemístil do kláštera cisterciáček Porta Coeli, v Předklášteří u Tišnova, kde pobýval až do konce války, v roce 1945.⁶⁶ V deníku nastávajícího generálního vikáře ve Vyšším Brodě, P. Dominika Kaindla, je psáno toto: *„V listopadu 1938 jmenoval českobudějovický biskup Bárta opata Tecelina Jaksche generálním vikářem pro německou část českobudějovické diecéze – 125 farností. Opat Tecelin však zjistil, že je podezříván z odvezení peněz do ciziny, obával se zatčení. Poslal proto ještě 21. listopadu 1938 svou rezignaci panu biskupovi. Biskup potom pověřil vedením německé části českobudějovické diecéze mě. Když jsem pak cestoval z Budějovic do Vyššího Brodu, dne 24. listopadu, dozvěděl jsem se na faře v Dolním Dvořišti, že opat už byl zatčen a odvezen do Lince. Jel jsem tedy 29. listopadu opět do Budějovic oznámit biskupovi zatčení opata. Nato mě biskup jmenoval generálním vikářem. Opat Tecelin Jaksch byl odsouzen k šesti měsícům vězení, celková doba jeho věznění trvala šest měsíců. Po ukončení věznění - na konci*

⁶³ Tamtéž, str. 170.

⁶⁴ NOSCHITZKA, L. OCist. *Das Zisterzienserstift Hohenfurth in Böhmen* in: 1129-1979 Stift Rein, 850 Jahre Kultur und Glauber. S. 305.

⁶⁵ Martin WEIS a kol., *Kříž pod rudou hvězdou*, České Budějovice: Jih, 2009. s. 63-70.

⁶⁶ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4, str. 170.

května 1939 – přesídlil vyčerpaný opat Tecelin do kláštera cisterciáček Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova, zde zůstal až do roku 1945. “⁶⁷

Život v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě byl tedy na nějaký čas bez svého představeného. Nástupcem, jehož si mniši zvolili, se stal Dominik Kaindl (viz příloha č. 9). ⁶⁸ Ten i přes svůj odpor k nacismu, jímž byl známý, začal tuto funkci generálního vikáře pro jmenované vikariáty pod správou lineckého biskupa od 1. ledna 1940 vykonávat.⁶⁹

V prvních říjnových dnech roku 1939 byla Šumava rozdělena na horní a dolní část. K Bavorsku spadala část horní, k Oberdonau část dolní. Z hlediska církevního se dělila Šumava na tři diecéze – Linc, Passau a Regensburg. Dominik Kaindl byl jmenován generálním vikářem pro část Šumavy, jež připadala Linci. Jednalo se o vikariáty Vyšší Brod, Horní Planá, Český Krumlov, Kaplice a Nové Hrady se 48 německými farnostmi. V pozdějších dobách bylo připojeno dalších devět far, takže generální vikariát ve Vyšším Brodě čítal celkem 57 farností.⁷⁰

Pod vlivem Heinricha Himmlera, jenž byl členem okultistického sdružení Thule, tíhnul k okultismu také Adolf Hitler.⁷¹ Podstatou této organizace bylo

⁶⁷ Geschichte des Stiftes Hohenfurt 1943-1946. Tagebuchaufzeichnungen von Abt-Koadjutor Dr. P. Dominik Kaindl für das Stift Hohenfurth und Generalvikar der deutschen Pfarreien, die zur Diözese Budweis gehörten. in *Glaube und Heimat*, ročník 56, 2004, č. 1, str. 17 - 22.

⁶⁸ ZELINKA, Martin. *Cisterciácké opatství Vyšší Brod od roku 1918 do současnosti*. Univerzita Karlova v Praze, 2015. 91 stran. Bakalářská práce. Vedoucí práce Mgr. Dušan Foltýn. P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015., str. 34

⁶⁹ KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4, str. 170.

⁷⁰ Geschichte des Stiftes Hohenfurt 1943-1946. Tagebuchaufzeichnungen von Abt-Koadjutor Dr. P. Dominik Kaindl für das Stift Hohenfurth und Generalvikar der deutschen Pfarreien, die zur Diözese Budweis gehörten, in *Glaube und Heimat*, ročník 56, 2004, č. 1, str. 19.

⁷¹ ZELINKA, Martin. *Cisterciácké opatství Vyšší Brod od roku 1918 do současnosti*. Univerzita Karlova v Praze, 2015. 91 stran. Bakalářská práce. Vedoucí práce Mgr. Dušan Foltýn. P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015., str. 34 - 35

především řešení antisemitských a ariosofických otázek.⁷² Jeho protikatolické a protikřesťanské smýšlení se projevovalo tím, že klášter ve Vyšším Brodě nechal uzavřít. Tuto situaci mohla také zavinit neukázněnost vyšebrodských řeholníků, kteří odmítli Hitlerovu návštěvu.⁷³

4.3.2. Uzavření kláštera

Na počátku roku 1941 byla vydána v Sudetech proticírkevní opatření, jimiž byla zrušena řada klášterů. Jedním z nich byl i cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě. Dne 17. dubna 1941 tak byl poprvé v dějinách lineckým gestapem klášter uzavřen. Důvodem pro zrušení byla neústupnost opata Tecelina Jaksche, který nacistický režim popíral a odmítal svou rezignaci.

Mniši, kteří klášter obývali, jej museli opustit a byl obsazen nacistickým gestapem. Zvláštní jednotky SS ho poté na Hitlerův rozkaz natřeli nazeleno (viz příloha č. 10), aby jej spojenecká vojska nebombardovala, protože měl sloužit jako depozitář uloupených cenností pro chystané vůdcovo muzeum německé kultury v Linci.⁷⁴

Zrušení kláštera probíhalo způsobem charakteristickým pro totalitní režimy. Provázely jej všelijaké křížové výslechy či tělesné osobní prohlídky. Jen několik málo klášterních kněží, jež byli do té doby v klášteře, bylo rozděleno na jednotlivé klášterní fary. V téměř opuštěném klášteře tak směl zůstat v době trvání války jen P. Vincenc Pils, jenž vedl hospodářství a P. Alois Martetschläger, který konal

⁷² GUGENBERGER, Eduard. *Hitlerovi vizionáři: okultisté, kteří připravovali cestu třetí říši*. 1. vyd. Praha: Brána, 2002. 164 s, str. 13

⁷³ ZELINKA, Martin. *Cisterciácké opatství Vyšší Brod od roku 1918 do současnosti*. Univerzita Karlova v Praze, 2015. 91 stran. Bakalářská práce. Vedoucí práce Mgr. Dušan Foltýn. P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015., str. 34 - 35

⁷⁴ [http://www.klastervyssibrod.cz/Historie:Klášter_za_1_republiky_a_po_zrušení_nacisty_1938\(41\)_až_1945](http://www.klastervyssibrod.cz/Historie:Klášter_za_1_republiky_a_po_zrušení_nacisty_1938(41)_až_1945). Ww.klastervyssibrod.cz [online]. Vyšší Brod [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Klaster-za-1-republiky-a-po-zruseni-nacisty-1938-41-az-1945>

bohoslužby v klášterním kostele.⁷⁵ V deníku P. Dominika Kaindla je psáno: „Ještě před vysídlením v roce 1946 zemřeli doma po zrušení kláštera nacisty: P. Andreas Goll – 10. 12. 1941 v Přídolí, převezen do kláštera, pochován byl na klášterním hřbitově. P. Siegfried Smitka zemřel 15. 12. 1941 ve Strážném a tam pochován. P. Ernest Kienzl, farář v Německém Rychnově u Nových Hradů, zemřel 8. 7. 1942 a byl tam pochován. P. Konstantin Wiltschko zemřel 30. 7. 1943 v nemocnici v Linci, pohřben byl na farním hřbitově ve Vyšším Brodě. P. převor Gerard Nýdl zemřel 17. 8. 1943 v Úsilném. P. Martin Maxa, farář v Omlenicích, na penzi zemřel 22. 9. 1943 a tam pohřben. P. Balduin Houschka, kaplan v Rudolfově u Budějovic, zemřel 11. 10. 1943 a tam pohřben. P. Felix Dick, arcikněz zemřel 22. 3. 1944 na faře ve Vyšším Brodě, pohřben na farním hřbitově. P. Robert Filtzbauer, farář v Kapličkách, zemřel 6. 2. 1945, pohřben v Hořicích. Po vysídlení zemřelo dvacet vyšebrodských řeholních kněží. První byl P. Sigismund Bredl, 88 roků stár, zemřel 6. 3. 1950 v klášteře Zwettl, tam pohřben. Poslední byl P. Nikolaus Lonsing, převor kláštera Rein-Vyšší Brod, zemřel 8. 11. 1965 v Grazu, pohřben na farním hřbitově v Reinu... Po smrti P. Nikolause Lonsinga byl zvolen 25. 1. 1966 P. Hermann Leitgeb za převora kláštera Rein-Vyšší Brod.“⁷⁶

Později, když byl uzavřen i klášterní kostel, tak byly bohoslužby konány v kostelíku sv. Josefa, jenž je na půli cesty mezi klášteřem a městem. Opuštěná klášterní budova sloužila nejprve jako ubytovna pro německé přesídlence z Besarábie⁷⁷, a poté na konci války jako rezervní lazaret wehrmachtu.⁷⁸ Ještě než válka skončila, stihli Němci klášter vyklidit, proto jej osvobozenecká americká

⁷⁵ NOSCHITZKA, L. OCist. *Das Zisterzienserstift Hohenfurth in Böhmen* in: 1129-1979 Stift Rein, 850 Jahre Kultur und Glauber. S. 305

⁷⁶ Geschichte des Stiftes Hohenfurt 1943-1946. in Glaube und Heimat, Deníkové záznamy opata-koadjutora Dominika Kaindla, zpracovatel neuveden. in: Glaube und Heimat, 56 (2004), č. 1, 22 s. str. 17-22.

⁷⁷ Besarábie je historické území ve východní Evropě tvořící východní část historické země Moldávie. V současné době je rozdělena mezi Moldavsko a Ukrajinu.

⁷⁸ NOSCHITZKA, L. OCist. *Das Zisterzienserstift Hohenfurth in Böhmen* in: 1129-1979 Stift Rein, 850 Jahre Kultur und Glauber., str. 305.

vojska našla zcela prázdný.⁷⁹

4.3.3. Vyšebrodský klášter a jeho oběti za druhé světové války

V průběhu války bylo k vojsku povoláno 21 kněží, kleriků a laických bratrů. Na válečných bojištích jich zemřelo deset. Jednalo se o šest otců, tři kleriky a jednoho laického bratra. P. Engelbert Blöchl, jenž byl zatčen 17. srpna roku 1940, zahynul po dvou letech hladem a týráním v Dachau. V letech 1934-1938 působil jako farní administrátor v Přední Výtoni. Několik dní po tom, co vstoupila německá vojska do Sudet, vnikly také zároveň vojenské oddíly do Vyššího Brodu. P. Engelbert Blöchl byl zatčen dvakrát, z čehož poprvé byl na žádost opata Tecelina Jaksche propuštěn. V létě roku 1940 byl znovu a odeslán do Lince, do vězení zemského soudu. Po mnohých nařknutích, těžkostech a především týráním a hladu zemřel Blöchl v koncentračním táboře Dachau v roce 1942.⁸⁰

Kapitulace Německa v květnu 1945 přinesla mnichům naději na návrat. Dne 10. května přijel opat T. Jaksch společně se spolubratrem P. Xaverem Švandou do kláštera ve Vyšším Brodě. Poté co se prokázalo, že se jedná o vyšebrodské cisterciáky, jim byl klášter opět navrácen.⁸¹ Po osvobození americké armády se opat Tecelin Jaksch vrátil do vyšebrodského kláštera a započal s jeho obnovou, zvláště se shromažďováním spolubratrů. První, kdo se do kláštera navrátil, byl P. Xaver Švanda, O.Cist., jenž společně s americkým důstojníkem provedl první třídění předmětů, které klášter vlastnil a těch, které zde byly uchovány. V letech 1945 – 1946 byla velká část německy hovořících bratrů do Německa a Rakouska. Právě mezi těmito byl také Dominik Kaindl, jenž působil po zbytek svého života v cisterciáckém klášteře v Heiligenkreuz nedaleko Vídně, kde také roku 1973 zemřel. V cisterciáckém opatství Vyšší Brod tak po válce zůstala pouze malá komunita

⁷⁹ JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2013. 445 s. ISBN 978-80-7252-436-5., str. 156

⁸⁰ NOSCHITZKA, L. OCist. *Das Zisterzienserstift Hohenfurth in Böhmen* in: 1129-1979 Stift Rein, 850 Jahre Kultur und Glauber., str. 305.

⁸¹ Za otcem Xaverem, in: *Altovadum V.*, 1999, s. 7. in: LOMIČKOVÁ, R. *Obnova řeholního života po roce 1989 ve Vyšším Brodě.*, str. 34.

mnichů.⁸²

4.4. Hitlerova sbírka ve vyšebrodském klášteře

Vyšebrodský klášter byl jedním z několika míst, kde nacisté hromadili nejvýznamnější umělecko-historické cennosti nejen z území Československa, ale i z celé Evropy. Vyjma kláštera ve Vyšším Brodě svázeli hodnotná díla také na zámek Thūrtal Kremmsmünsteru a do městečka Füssen. Pravý důvod, proč se sochy, busty a obrazy ocitly právě ve Vyšším Brodě, není zcela znám. Zatím nebyly nalezeny ani písemné doklady, jež by objasnily, kdy a jak byly umělecké předměty do kláštera dovezeny.⁸³

4.4.1. Dopis

První zmínka o zmizelé části uměleckých předmětů se objevuje jen několik týdnů po konci druhé světové války v dopisu, z něhož vyplývá několik důležitých skutečností. Podle svědectví pátera Švandy byly z Vyššího Brodu odvezeny veškeré cizí památky do dne 6. července 1945. S největší pravděpodobností tyto památky odvezli Američané do Mnichova, do Ústředního centra administrativy NSDAP. Zde vznikl záhy po válce nejbizarnější sklad uměleckých předmětů v dějinách. Naopak vyšebrodský poklad a archiv byl uložen v rakouském Altaussee.

V dopisu, jenž byl zaslán Zemským národním výborem Ministerstvu zahraničních věcí, stojí: „*Dnes /7. VII. 1945/ dostavil se ke mně veledůstojný pan Švanda, člen řádu cisterciáckého z Vyššího Brodu, a oznámil, že veškeré cizí památky, až na ty Hitlerovy, byly Američany v posledních dnech, totiž do 6. července t.r. z kláštera vyvezeny. Jmenovaný kněz, který byl pověřen zprávou těchto sbírek a měl plnou moc ministerstva školství a osvěty, i internovaný a nyní znovu nastoupivší opat p. Tecelín Jaksch marně intervenovali o ponechání těchto sbírek v klášteře.*

⁸² KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4, str. 170.

⁸³ Jiří KUCHARŤ – Jiří BERGER, *Hitlerova sbírka v Čechách. Sochy, busty, drobné plastiky*, Praha: Eminent, 2009, str. 21.

Správce sbírek byl nyní Dr. Mutter z Lince. Vyvezena byla také sbírka mincí, kterou měl na starosti vídeňák dr. Probst. Myslil jsem, že to vše asi tak skončí, neměl jsem bohužel včasné zprávy, ač jsem do Brodu poslal dopis po četnicích. Američané řekli, že to shromažďují na jedno místo, odkud se to prý bude rozdělovat a vrátet. Poněvadž naše věci jsou v Alt-Aussee, bylo by dobře, aby již teď tam byla vypravena komise nebo aby okamžitě zakročilo ministerstvo zahraničí na americkém velvyslanectví, aby tento cyklus nebyl z republiky vyvezen, dokud vyšebrodský poklad a archiv nebudou z Alt-Aussee zase doma. Balili to prý všelijak.“⁸⁴

4.4.2. Klášter jako depozitář

Křížová chodba kláštera, její přílehlé prostory či obrazová galerie a knihovna byla místa, kam pohlaváři nacistického režimu sváželi značné množství uměleckých děl, která zde i shromažďovali. Všechna tato režimem nakradená díla měla sloužit pro plánované „Vůdcovo muzeum“ v Linci, jež mělo zastínit všechny ostatní umělecké galerie. Jednou z možností, proč se klášter ve Vyšším Brodě stal tajným Hitlerovým depozitářem, v němž ukrýval umělecká díla, byla ta, že se jednalo o místo, jež bylo daleko vzdáleno od strategicky významných průmyslových center, na která se letecké útoky spojenců zaměřovaly. Právě proto byl klášterní kostel a střední část budovy konventu natřeny tmavě zeleným nátěrem a celý klášterní komplex byl hlídán jednotkami SS.⁸⁵

4.4.3. Mannheimerova sbírka a jiné umělecké cennosti

Od května 1941 se ve vyšebrodském klášteře s velkou pravděpodobností nalézala také sbírka Fritze Mannheimera. Světoznámá sbírka byla na Hitlerův rozkaz získána

⁸⁴ Tamtéž, str. 22

⁸⁵ VLACH, Jiří, ed. a FRÁNĚ, Luděk, ed. *Dávné stopy - nové cesty: zemská výstava jižní Čechy - Horní Rakousko 2013*. České Budějovice: Jihočeský kraj ve spolupráci s Regionální rozvojovou agenturou jižních Čech, RERA, 2013. 429 s., str. 233 - 234

pod nátlakem za značně sníženou cenu.⁸⁶ Její součástí byly též obrazy od malířských mistrů jako Carlo Crivelli či Rembrandt, celým jménem Rembrandt Harmenszoon van Rijn. Mimo obrazy obsahovala sochy, busty a všelijaké judaistické předměty. Osobitá část sbírky zahrnovala také kompletní kolekce nábytku z 18. století.⁸⁷

V roce 1937 daroval nacistickému diktátorovi architekt Woldemar Brickmann monumentální psací stůl se židlemi a lampy. Toto bylo rovněž uloženo v klášteře jako součást zvláštního pověření Linec. Aby byla umělecká díla chráněna před nebezpečím, které přinášela válka, byl v solném dole Altaussee vybudován velký utajený říšský sklad. První památky, jež se do skladu dostaly, byly rukopisy z klášterů St. Florian, Kremsmünster, Lambach, Wilhering a Vyšší Brod. V podzemních chodbách byl uložen také cyklus deskových obrazů Mistra Vyšebrodského, jenž byl prvním uměleckým dílem, které bylo v Altaussee uloženo.⁸⁸

⁸⁶ Tamtéž, str. 233.

⁸⁷ Jiří KUCHAR – Jiří BERGER, *Hitlerova sbírka v Čechách. Sochy, busty, drobné plastiky*, Praha: Eminent, 2009, str. 40.

⁸⁸ VLACH, Jiří, ed. a FRÁNĚ, Luděk, ed. *Dávné stopy - nové cesty: zemská výstava jižní Čechy - Horní Rakousko 2013*. České Budějovice: Jihočeský kraj ve spolupráci s Regionální rozvojovou agenturou jižních Čech, RERA, 2013. 429 s., str. 233 - 234

5. Cisterciácký klášter po roce 1945

V květnu 1945, po úplné kapitulaci Německa, se opat Tecelin Jaksch opět mohl vrátit do kláštera ve Vyšším Brodě. Následně poté žádal o navrácení kláštera i majetku konventu, což se mu podařilo, a to především pro dobré vztahy s prezidentem E. Benešem, jenž se rovněž vrátil do své funkce. Situace kláštera se tak zdála být zajištěna, což by znamenalo, že vše bude i nadále fungovat tak jako dříve.

Za nedlouho se však ukázalo, že komunistický režim, jenž se v Československu ujal po válce vlády, v ničem po nacistickém pronásledování nezaostával.⁸⁹ V rámci tzv. odsunu Němců, došlo i na vyšebrodské cisterciáky, kteří byli německé národnosti. Pověštinou odcházeli do klášterů v Rakousku, především do Heiligenkreuz či Rein, protože měl v Rakousku cisterciácký řád řadu svých klášterů, a rakouští řádoví bratři své vyšebrodské spolubratry ochotně přijali a mohli je dobře využít.⁹⁰

Situace kláštera začala být kvůli domovním prohlídkám, vyhrožování či předvolávání k výslechům stále obtížnější. Ze 150 německých kněží, kteří působili v českobudějovické diecézi, jich na konci roku 1946 zbylo pouhých 24, z nichž část tvořili cisterciáci.⁹¹

Tři roky po konci druhé světové války, v únoru roku 1948, došlo k Československu k politickému převratu. Všechny případy, jež byly vedeny v předešlých letech proti klášteru, se znovu otevřely. Znovu byl stíhán opat Tecelin

⁸⁹ NOSCHITZKA, L. OCist. *Das Zisterzienserstift Hohenfurth in Böhmen* in: 1129-1979 Stift Rein, 850 Jahre Kultur und Glauber., str. 306.

⁹⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, II. svazek, Mnišské řády*. První vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2004. 399 stran., str. 258.

⁹¹ FELDMANN, V. *Naše diecéze před 60 lety*. Magazín SETKÁNÍ. Vydává z pověření Českobudějovického biskupství Sdružení svatého Jana Neumanna v Českých Budějovicích 2/2006, 8 s., str. 6

Jaksch za nápomoc německému obyvatelstvu či nacistickým zločincům. Byl tak obviněn za rozvraty v nově vzniklé socialistické republice. Opat byl opět vyslýchán a na doporučení raději opustil legálně zemi. Cisterciácké opatství ve Vyšším Brodě bylo tak opět po několika letech bez svého opata.⁹²

V klášteře tak zbyli už jen dva čeští spolubratři, Xaver Švanda a Oldřich Klaschka, dále tři klerici, jeden novic a jeden laický bratr. Všichni tito museli po zrušení komunistickým režimem také klášter opustit. Poté prázdné opatství sloužilo dlouhá léta jako ubytovna pro pohraniční oddíly, které hlídaly hranice opatřené dráty a strážními věžemi. Po postavení nových kasáren, stály klášterní budovy prázdné.⁹³

Na krátkou dobu před druhým zrušením převzal řízení kláštera český převor Udalrich Klaschka. Tímto ho pověřil před svým odchodem opat Tecelin Jaksch. Veškerá snaha českých mnichů byla však brzy zmařena komunistickým režimem. Na jaře roku 1950 byl převor Udalrich pozván na Úřad pro věci církevní do Prahy, kde mu oznámili již druhé zrušení opatství ve Vyšším Brodě. Zbývající mniši měli být posláni do Oseku, do internační ubytovny pro řeholníky. O pár dní později však přepadla klášter policie a mnichům, již se nacházeli v refektáři, bylo oficiálně oznámeno, že činnost kláštera byla ukončena.⁹⁴

V roce 1989 padl komunistický režim, jehož konce se dočkalo jen šest mnichů. Do svého domova se ale kvůli vysokému věku navrátili zpátky jen dva.⁹⁵

⁹² ABS, fond 304 (Bezpečnostní spisy po roce 1945), sign. 304-16-5.

⁹³ NOSCHITZKA, L. OCist. *Das Zisterzienserstift Hohenfurth in Böhmen* in: 1129-1979 Stift Rein, 850 Jahre Kultur und Glauber., str. 306.

⁹⁴ KOHOUT, T. J. OCist: *Tecelin Jaksch (1885-1954), Abt von Hohenfurt in bewegten Zeiten.*, str. 65.

⁹⁵ JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2013. 445 s. ISBN 978-80-7252-436-5, str. 156.

6. Závěr

Bakalářská práce se zabývala proměnami cisterciáckého řádu ve vyšebrodském klášteře v letech 1939-1945 v období Protektorátu Čechy a Morava. Analyzovala jak vztah nacismu k církvi v širším kontextu, tak cisterciácký řád během druhé světové války, kdy čelil četným represím a sílícímu pronásledování.

Ve třicátých letech 20. století stál v čele vyšebrodského kláštera poslední jeho opat, Tecelín Jaksch, jenž stál za rozvojem řeholního života v klášteře v tomto období. Patří mu velké poděkování za jeho loajalitu k Československé republice, kdy nechal ještě před říšským obsazením Sudet vědomě odvézt z kláštera do Prahy Vyšebrodský cyklus deskových obrazů, aby ho uchránil před nacisty. Za tento počín byl poté gestapem pronásledován. Jedním z možných důvodů, proč byl klášter nacisty uzavřen, tak mohlo být Tecelínovo rozhodnutí odmítnout pustit Adolfa Hitlera na půdu cisterciáckého opatství. Klášter v době okupace po uzavření nacistickým režimem sloužil jako depozitář uměleckých předmětů pro chystané muzeum v Linci.

Klášter ve Vyšším Brodě zůstal dodnes i přes velké historické peripetie jedním z duchovních a kulturních center regionu. Pod základním mottem řádu „modli se a pracuj“ malá komunita mnichů postupně navrácí klášternímu komplexu jeho dřívější lesk. Úzce spolupracuje s městem při tvorbě bohatého kulturního programu a nabízí veřejnosti prohlídky, během nichž ji seznamuje se svým duchovním bohatstvím a uměleckými poklady.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

1. *900 let cisterciáckého řádu: sborník z konference konané 28.-29.9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze*. Praha: Společnost přátel starožitností, 2000. ISBN 80-901587-7-3.
2. ABS, fond 304 (Bezpečnostní spisy po roce 1945), sign. 304-16-5.
3. BŘEZAN, Václav a Anna KUBÍKOVÁ. *Rožmberské kroniky: krátký a summovní výtah od Václava Březana* : [komentovaná edice]. České Budějovice: Veduta, 2005. ISBN 80-86829-10-3.
4. BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-087-X.
5. FELDMANN, Vladimír. *Naše diecéze před 60 lety*. Magazín SETKÁNÍ. Vydává z pověření českobudějovického biskupství Sdružení svatého Jana Neumanna v Českých Budějovicích 2/2006, 8 s.
6. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Překlad Bedřich Smékal. 2., rozš. a dopl. vyd. Praha: Zvon, 1995. 358 s.
7. *Geschichte des Stiftes Hohenfurt 1943-1946*. in Glaube und Heimat, Deníkové záznamy opata-koadjutora Dominika Kaindla, zpracovatel neuveden. in: Glaube und Heimat, 56 (2004), č. 1, 22 s.
8. GOTTSMICH, Severin Ignaz., OCist: *Hohenfurt – Zur Geschichte seines Stiftes und seiner Pfarreien.*, Cisterciácké opatství Vyšší Brod. Knihovna. 138 s.
9. GUGENBERGER, Eduard. *Hitlerovi vizionáři: okultisté, kteří připravovali cestu třetí říši*. 1. vyd. Praha: Brána, 2002. 164 s,
10. HEYWOOD, Andrew. *Politologické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 339 s. Politologie. ISBN 80-86861-71-6.
11. HOUŠKOVÁ, Daniela, ed. *Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku: sborník vydaný k 850. výročí založení kláštera v Plasech*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 1994. 143 s.
12. CHARVÁTOVÁ, Kateřina. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*. 1. svazek, Fundace 12. století. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 367 s.

13. JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2013. 445 s. ISBN 978-80-7252-436-5
14. Jiří KUCHAR – Jiří BERGER, *Hitlerova sbírka v Čechách. Sochy, busty, drobné plastiky*, Praha: Eminent, 2009
15. KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., [12] s. obr. příl. ISBN 978-80-87216-06-4
16. KOHOUT, T. J. OCist: *Tecelin Jaksch (1885-1954), Abt von Hohenfurt in bewegten Zeiten.*, str. 65.
17. KORUNA, Bernard S. *Cisterciáci: k 850. jubileu trvání cisterciáckého řádu a k 805. výročí jeho uvedení do Českých zemí*. V Horním Dvořišti: Nákladem farního úřadu v Horním Dvořišti, 1948. 69 s.
18. KURAL, Václav a kol. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. 547 s.
19. LOMIČKOVÁ, R. *Obnova řeholního života po roce 1989 ve Vyšším Brodě*. Plzeň:2002, Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta humanitních studií, Katedra filozofie, vedoucí práce RNDr. et Mgr. P. Robert Falkenauer, 65 s.
20. LUKACS, John. *The Hitler of history*. 1st Vintage Books ed. New York: Vintage Books, 1998. 279 s.
21. NOSCHITZKA, C. L. OCist. *Das Zisterzienserstift Hohenfurth in Böhmen in: 1129-1979 Stift Rein, 850 Jahre Kultur und Glauber*.
22. PEŠINA, Jaroslav. *Mistr Vyšebrodského cyklu*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1982. 262 s.
23. ŠEBEK, Jaroslav. *Mezi křížem a národem: politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. ISBN 80-7325-085-3.
24. VLACH, Jiří, ed. a FRÁNĚ, Luděk, ed. *Dávné stopy - nové cesty: zemská výstava jižní Čechy - Horní Rakousko 2013*. České Budějovice: Jihočeský kraj ve spolupráci s Regionální rozvojovou agenturou jižních Čech, RERA, 2013. 429 s.
25. WEIS, Martin a Rudolf SVOBODA. *Kříž pod rudou hvězdou*. České Budějovice: Jih, 2009. Středoevropské dějiny. ISBN 978-80-86266-30-5.

26. WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu*. Praha 1940., str. 275
27. ZELINKA, Martin. *Cisterciácké opatství Vyšší Brod od roku 1918 do současnosti*. Univerzita Karlova v Praze, 2015. 91 stran. Bakalářská práce. Vedoucí práce Mgr. Dušan Foltýn. P. Justin Jan BERKA, OCist., osobní konzultace, Vyšší Brod 19. 2. 2015.,

Internetové zdroje

1. *Cisterciácké opatství, Vyšší Brod* [online]. Vyšší Brod: Webdesignum, 2014 [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Znak cisterciáckého řádu

(zdroj: Archiv Měkz Vyšší Brod)

Příloha č. 2 – Portrét Bernarda z Clairvaux

(zdroj: <http://www.christianitytoday.com/history/people/moversandshakers/bernard-of-clairvaux.html>)

Příloha č. 3 – Denní řád cisterciáckých mnichů

(zdroj: <http://www.klastervyssibrod.cz/Zivot-v-klastere/Denni-rad>)

Příloha č. 4 – Zakladatel vyšebrodského kláštera Vok z Rožmberka

(zdroj: Archiv Měkz Vyšší Brod)

Příloha č. 5 – Závišův kříž

(zdroj: <http://www.svatymaur.cz/cs/jine/stredoveke-zlatnicke-techniky/vyznamnadi/zavisuv-kriz.html>)

Příloha č. 6 – Vývoj podoby kláštera v průběhu staletí

(zdroj: Archiv Měkz Vyšší Brod)

Příloha č. 7 – Tecelín Jaksch a konvent v meziválečném období

(zdroj: Archiv Měkz Vyšší Brod)

Příloha č. 8 – Prezident Eduard Beneš v roce 1937

(zdroj: Archiv Měkz Vyšší Brod)

Příloha č. 9 – Foto – P. Dominik Kaindl, OCist.

(zdroj: KAINDL, Dominik. *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet ve spolupráci s Cisterciáckým opatstvím Vyšší Brod, 2008. 204 s., str. 145.)

Příloha č. 10 – Vyšebrodský klášter, jenž byl za války natřený nazeleno.

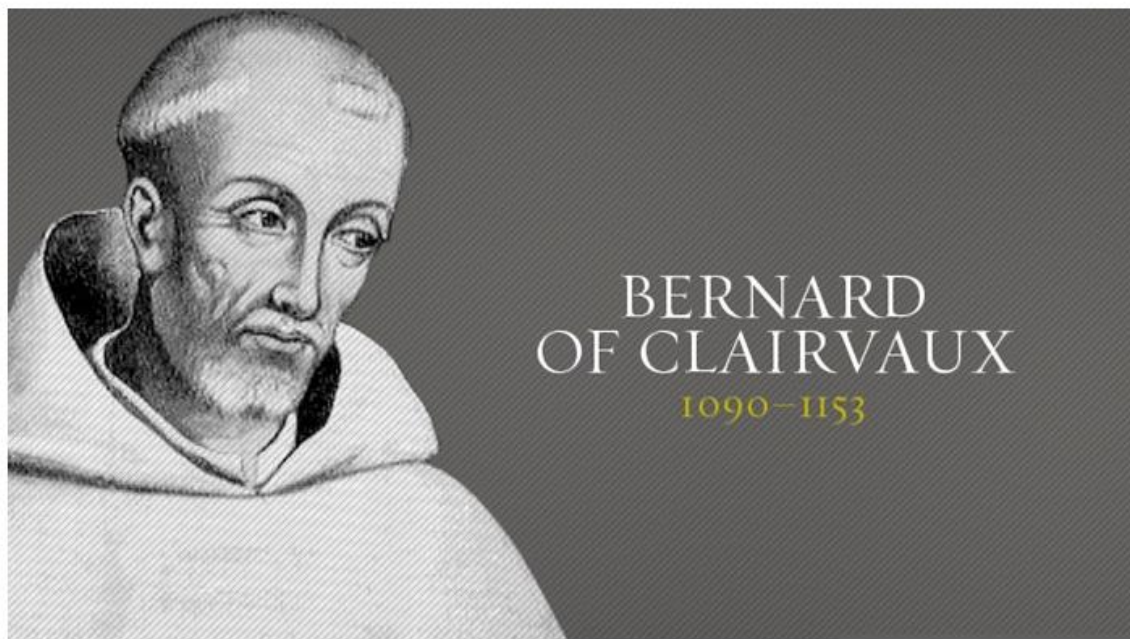
(zdroj: Archiv Měkz Vyšší Brod)

Přílohy

Příloha č. 1 – Znak cisterciáckého řádu

Příloha č. 2 – Portrét Bernarda z Clairvaux

Příloha č. 3 – Denní řád cisterciáckých mnichů

Denní řád

v Cisterciáckém opatství Naší milé Paní ve Vyšším Brodě (zal. 1259)

- **2.45 Vstávání**

- **3.00 Vigilie (noční officium)**

následuje rozjímání

- **5.30 Laudy (ranní chvály) + Prima, Kapitula a Nekrologium**

následuje konventní **Mše svatá** v klasickém římském ritu,

cca v 6.45 (neděle a zasv. svátky v **10.00**)

následuje snídaně individuálně

- **8.45 Tercie (v neděli a zasvěcené svátky v 9.15)**

- **9.00 - 11:45 Práce (mimo neděle a zasv. svátky)**

- **12.00 Sexta**

následuje oběd

a polední odpočinek (neděle a zasv. svátky společná rekreace)

- **14.15 Nona**

- **14.30 - 16.30 Práce**

- **16.45 - 17.15 Duchovní četba**

- **17.30 Nešpory**

následuje tichá adorace

neděle: výstav Nejsv. Svátosti se svátostným požehnáním

- **18.30 Večeře**

následuje společná rekreace

- **19.15 Duchovní četba**

Kompletář, Salve Regina

Silentium - přísné noční mlčení

V zimním období jsou chorové modlitby a Mše svatá v zimní kapli,

v letním období v klášterním kostele.

V neděli a o zasvěcených svátcích je Mše svatá vždy v klášterním kostele.

Modlíme se z klasického cisterciáckého žáltáře.

ORA ET LABORA !

Příloha č. 4 – Zakladatel vyšebrodského kláštera Vok z Rožmberka

TVRZE V OKOLÍ ROŽEMBERSKÉM.

Vok z Rožmberka, zakladatel kláštera Vyšebrodského r. 1259. (Podlé starobylého obrazu.)

Příloha č. 5 – Závišův kříž

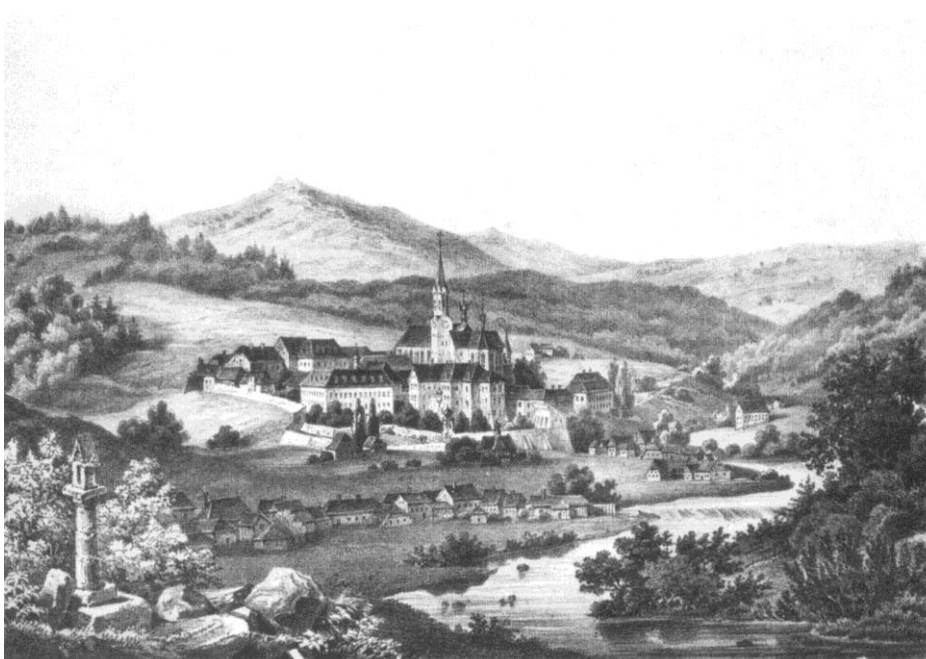
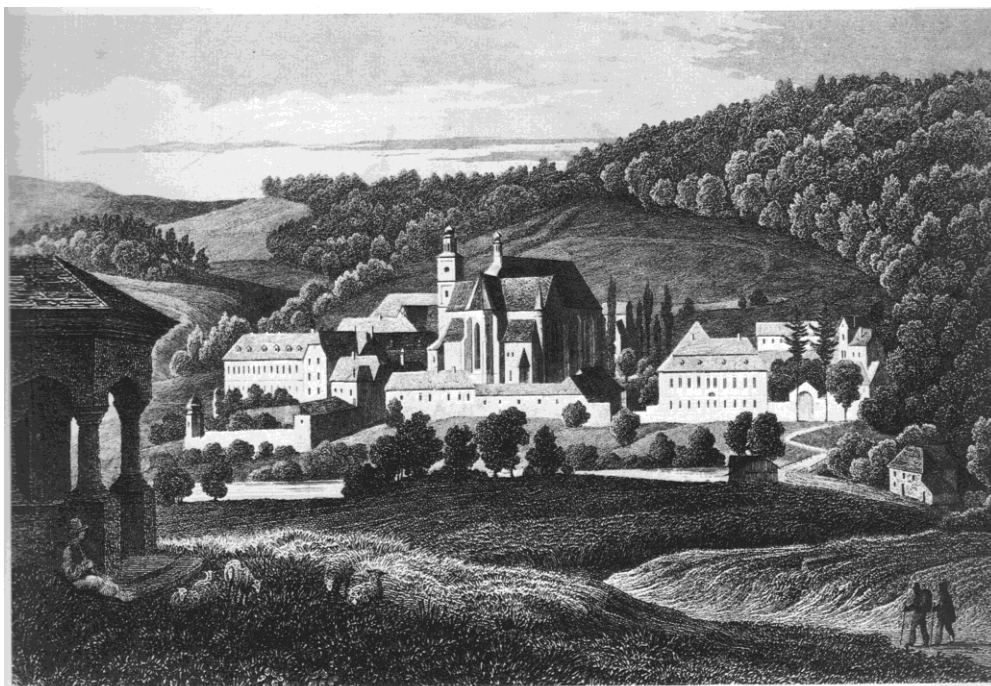
Detail Závistova kříže

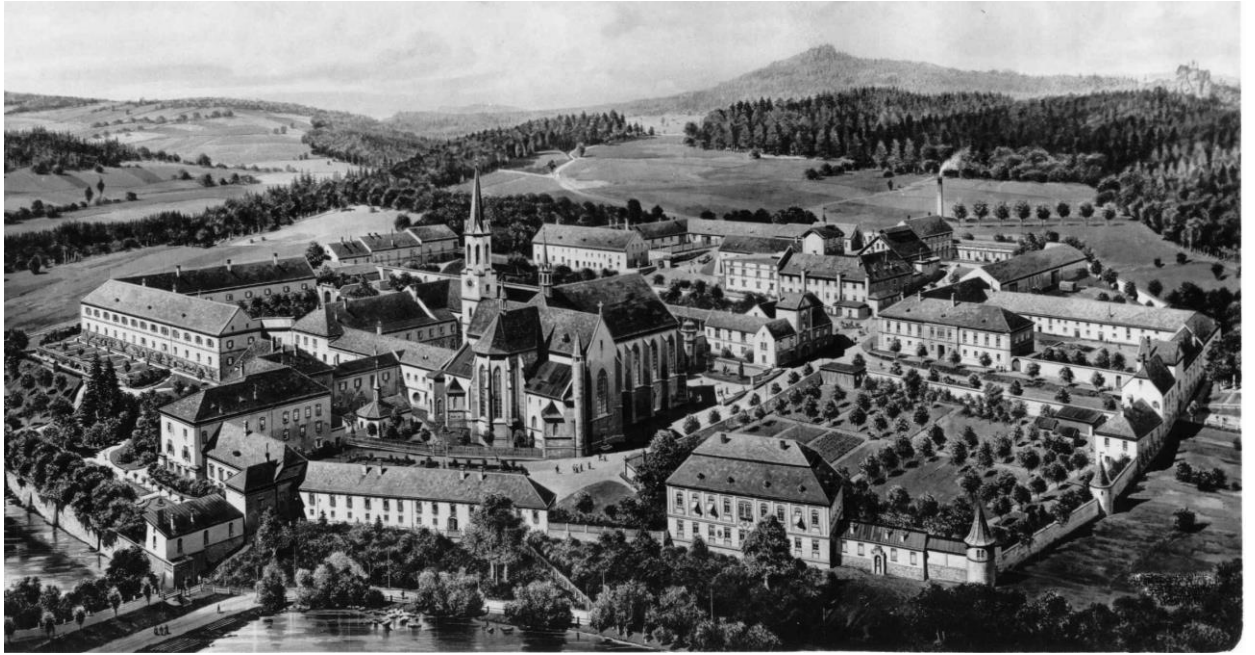

Závišův kříž detail pohledu zezadu

Příloha č. 6 – Vývoj podoby kláštera v průběhu staletí

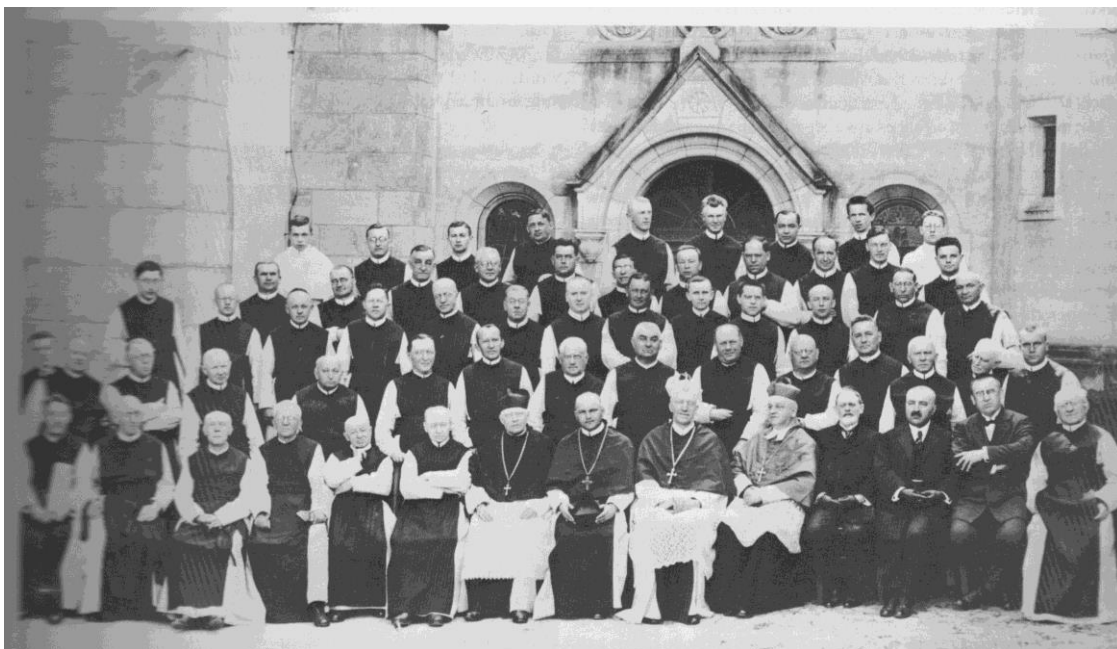

Příloha č. 7 – Portrét opata Tecelína Jaksche

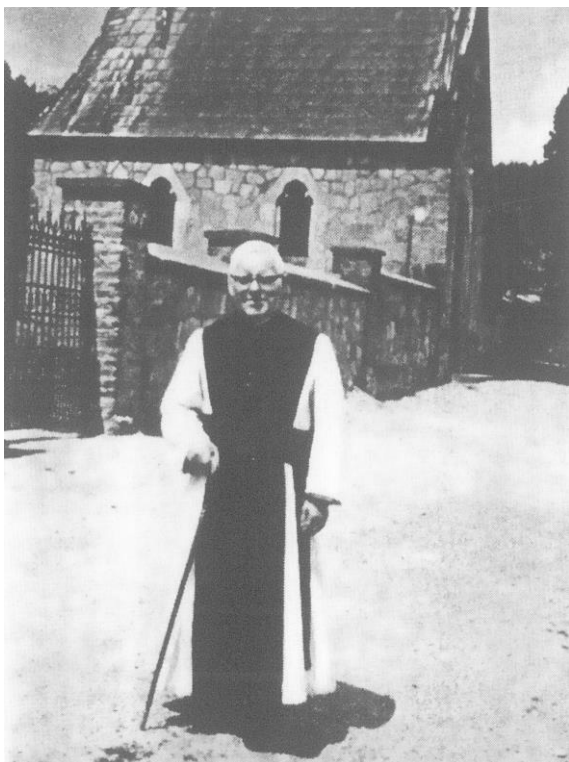
Konvent v meziválečném období za opata Tecelína Jaksche

Příloha č. 8 – Návštěva prezidenta Eduarda Beneše ve Vyšším Brodě v roce 1937

Příloha č. 9 – P. Dominik Kaindl, OCist.

Příloha č. 10 – Vyšebrodský klášter, jenž byl za války natřen nazeleno.

Areal st. kláštera

